

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ**

БАКАЛАВР

Кафедра політичних наук і права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету урбаністики та
просторового планування

 / **А.М. Мамедов** /
30 червня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

«Конституційне право України»

(назва навчальної дисципліни)

шифр	назва спеціальності
081	<i>Право</i>
	назва спеціалізації
	Будівельне та містобудівне право

Розробники

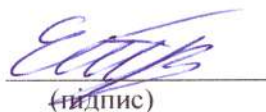
Сердюк Н.А., д.ю.н., професор

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політичних наук і права

протокол №13 від 30 червня 2023 року

Завідувач кафедри

(підпис)

(*Перегуда С.В.*).

(прізвище та ініціали)

Схвалено гарантом освітньої програми:

Будівельне та містобудівне право

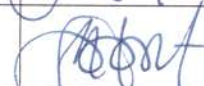
Гарант ОП

(підпис)

/Ігор Мамонтов/

Розглянуто на засіданні науково-методичної комісії спеціальності
протокол № 6 від «28» червня 2023 року

ВИТЯГ З НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ

шифр	Бакалавр ОПП		Форма навчання: денна									Форма контролю	Семестр	Відмітка про погодження	
	Назва спеціальності (спеціалізації)	на Кредитів сем.	Обсяг годин						Кількість індивідуальних робіт						
			аудиторних			у тому числі									
			Всього	Разом	Л	Лр	Пз	КП	КР	РГ	р				
081	Право (Будівельне містобудівне право)	та	4	120	60	30		30		1			3	1	
081	Право (Будівельне містобудівне право)	та	4	120	64	30		34		1			1	2	

шифр	Бакалавр ОПП		Форма навчання: заочна									Форма контролю	Семестр	Відмітка про погодження	
	Назва спеціальності (спеціалізації)	на Кредитів сем.	Обсяг годин						Кількість індивідуальних робіт						
			аудиторних			у тому числі									
			Всього	Разом	Л	Лр	Пз	КП	КР	РГ	р				
081	Право (Будівельне містобудівне право)	та	4	120	24	10		14		1			3	1	
081	Право (Будівельне містобудівне право)	та	4	120	24	8		16		1			1	2	

Мета та завдання навчальної дисципліни

Ознайомлення з національним конституційним законодавством відіграє суттєву роль у формуванні демократичного світогляду, патріотичного ставлення до правової системи своєї держави. Це дає змогу краще орієнтуватися в загальнотеоретичних проблемах, розширює політичний світогляд. Опанування цієї навчальної дисципліни необхідне для набуття широкого професійного світогляду, без якого не може бути повноцінного фахівця у сфері юриспруденції. Наука конституційного права — це система знань про закономірності правового регулювання і функціонування відносин між особою, суспільством і державою, що складаються на основі та у зв'язку зі здійсненням державної (публічної) влади.

Метою викладання навчальної дисципліни «Конституційне право України» є надання знань, умінь, навичок, пов'язаних з основними поняттями конституційно-правового регулювання, а саме:

а) науково-юридична: закласти та сформувані у здобувачів вищої освіти знання з провідної галузі національного права, її норм та інститутів, а також дати чітке уявлення щодо їх органічних зв'язків з окремими галузями права;

б) загальноосвітня: вивчення історичних передумов конституційного процесу в Україні і зарубіжних країнах та впливу конституційного права на всі галузі права та міжгалузеві зв'язки, вплив на державотворчі процеси в державі;

в) виховна: сприяти формуванню патріотизму, громадсько-політичної та правової культури майбутнього юриста.

Основні завдання вивчення дисципліни «Конституційне право України»:

- набути здобувачами вищої освіти знань, умінь і навичок (компетенцій);
- ефективно реалізовувати набуті теоретичні знання на практиці;
- детальне вивчення положень Конституції, держави, законів та інших нормативно-правових актів, що являються джерелами галузі конституційного права та їх вплив на суспільні відносини держави;

- досягнення такого кваліфікаційного рівня підготовки випускника, при якому він повинен оволодіти основними загальнокультурними та професійними компетенціями.

Робоча програма містить витяг з робочого навчального плану, мету вивчення, компетентності, які має опанувати здобувач, програмні результати навчання, дані щодо викладачів, зміст курсу, тематику практичних занять, вимоги до виконання індивідуального завдання, шкалу оцінювання знань, вмінь та навичок здобувача, роз'яснення усіх аспектів організації освітнього процесу щодо засвоєння освітньої компоненти, список навчально-методичного забезпечення, джерел та літератури для підготовки до практичних занять та виконання індивідуальних завдань. Електронне навчально-методичне забезпечення дисципліни розміщено на Освітньому сайті КНУБА <http://org2.knuba.edu.ua/course/view.php?id=1281>. Також програма містить основні положення щодо політики академічної доброчесності та політики відвідування аудиторних занять.

Компетентності здобувачів освітньої програми, що формуються в результаті засвоєння освітньої компоненти

Код	Зміст компетентності
Інтегральна компетентність	
	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.
Загальні компетентності	
ЗК10	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
ЗК11	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК12	Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.
Фахові компетентності	
СК1	Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.
СК3	Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.
СК6.	Здатність здійснювати порівняльний аналіз окремих правових інститутів права Європейського Союзу та Ради Європи і правової системи України.
СК7.	Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.
СК12.	Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.
Додаткові компетентності	
ДСК1.	Розуміння системності правового регулювання будівельної та містобудівної діяльності.

Програмні результати здобувачів освітньої програми, що формуються в результаті засвоєння освітньої компоненти

Код	Програмні результати
ПРН 2.	Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.
ПРН 4.	Знати та розуміти основи права Європейського Союзу.
ПРН 12.	Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.
ПРН 14.	Використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для правничої діяльності.
ПРН 15.	Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.
ПРН 18.	Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.
ПРН 19.	Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.
Додаткові програмні результати	
ДПРН2.	Знати правові механізми реалізації владних рішень органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері містопланування та містобудування.
ДПРН3.	Знати основи контролюючо-наглядової діяльності компетентних органів у сфері будівництва.

За підсумками вивчення дисципліни студент повинен:

знати:

- поняття, предмет, метод, систему та джерела конституційного права;
- історичний досвід конституційного будівництва, основи теорії конституціоналізму;
- характеристики загальних засад конституційного ладу України;
- конституційну регламентацію прав, свобод та обов'язків людини і громадянина;
- характеристики конституційно-правового регулювання виборів та референдуму;
- конституційні положення організації та функціонування законодавчої, виконавчої та судової влади в Україні;
- конституційно-правові основи територіального устрою України;

- конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні;
- особливості конституцій у різних правових системах;
- основи конституційного ладу в Україні;
- особливості форми держави в Україні;
- основи правового статусу особи в Україні;
- інститути безпосередньої демократії в Україні;
- правове становище органів законодавчої влади в Україні;
- правовий статус глави держави в Україні;
- поняття та систему органів виконавчої влади в Україні;
- особливості судової влади в Україні;
- правове становище органів місцевого управління і самоврядування в Україні;

вміти:

- давати усні та письмові аргументовані відповіді з питань навчальної дисципліни;
- володіти конституційно-правовими поняттями і категоріями;
- використовувати знання з конституційного права в юридичній практиці;
- відслідковувати зв'язки норм конституційного права з нормами інших галузей права;
- в межах допустимого давати аналіз і тлумачення норм конституційного права;
- використовувати конституційно-правові процедури захисту прав і свобод людини і громадянина;
- обґрунтовувати конституційність і доцільність правових рішень.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Вивчення курсу «Конституційне право України» здійснюється у формі лекцій, практичних занять, самостійної роботи студентів над першоджерелами та навчально-методичною літературою, написання індивідуальних завдань (курскових робіт), модульного контролю, складання іспиту.

Лекція як провідна організаційна форма навчального процесу вводить в предметне поле конституційного права, знайомить з найбільш важливими проблемами сучасної юридичної науки (світової та вітчизняної), забезпечує системність знань. Наявність конспекту лекцій допоможе студентам здобути цілісні знання з опорою на новітні досягнення світової та вітчизняної соціогуманітарної науки. Викладач постійно оновлює, доопрацьовує, систематизує лекційний матеріал, подає його в навчально-орієнтованій інтерпретації.

Практичне заняття – колективна форма аудиторних занять, активний метод перевірки знань, якому передують лекція і самостійне опрацювання студентами міжнародного законодавства та законодавства України, практики його застосування, посібників, підручників, поточних публікацій в друкованих та електронних ЗМІ, власного конспекту лекцій. Під час семінарів студенти виступають з підготовленими доповідями, беруть участь в обговоренні інших доповідей (дискусії), формулюють запитання, виступають з рецензіями, висловлюють власні оцінки, погляди, демонструють вміння та навички правового аналізу новітніх політико-правових процесів та явищ.

Плани семінарських занять для студентів денної форми навчання спеціальності 081 «Право» охоплюють 18 тем з курсу «Конституційне право України» і розраховані на 60 годин лекційних і 64 годин практичних занять. Кожна тема містить окремі питання, висвітлення яких розкриває конституційно-правову проблему в цілому. Плани семінарів не дублюють лекційного курсу, а розширюють, конкретизують і доповнюють його.

Для підготовки кожної теми семінарів студентам пропонується список рекомендованої літератури, опрацювання якої дозволить ґрунтовно опанувати відповідну проблематику. Рекомендованою літературою можна скористатися на Освітньому сайті КНУБА, в читальному залі бібліотеки КНУБА, в навчально-методичному кабінеті кафедри політичних наук і права (ауд. 432). Крім того, бібліотека та навчально-методичний кабінет володіють розгалуженими фондами періодичних видань, ознайомлення з якими допоможе студентам актуалізувати отримані юридичні знання, зокрема вникнути в український конституційно-правовий вимір.

Під час роботи на семінарі студенти повинні продемонструвати свої знання вільно оперуючи засвоєним понятійно-категоріальним апаратом з конституційного права.

Високу оцінку студент отримує тоді, коли системно логічно висвітлює навчальну проблему своїми словами, користуючись власним конспектом та відповідними записами.

Перші доповіді з питань семінару варто розраховувати на 10-15 хв., як правило, з трибуни перед аудиторією. Подальше обговорення доповіді включає такі форми участі в семінарі: доповнення, запитання, зауваження, побажання, розгорнута оцінка. Регламент участі в обговоренні доповіді – до 5 хв.

Консультації з дисципліни проводяться керівником курсу щотижнево в ауд. 431 Центрального корпусу КНУБА. Якщо заняття з дисципліни проводить інший викладач, графік консультаційних занять доводиться ним до студентів на початку вивчення дисципліни.

ЗМІСТ КУРСУ

МОДУЛЬ 1.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА

Змістовий модуль I

Історія становлення та загальні засади конституційного права.

ТЕМА 1.

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ – ПРОВІДНА ГАЛУЗЬ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА, СКЛАДОВА ЧАСТИНА ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ, НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

(Лекції – 4 год. Практичні заняття – 4 год.)

Конституційне право як галузь права, складова частина національної правової системи.

Предмет конституційно-правового регулювання. Методи конституційно-правового регулювання: владно-імперативний, диспозитивний метод, метод дозволу.

Особливості конституційно-правових норм. Структура конституційно-правових норм. Специфічні риси конституційно-правових норм.

Класифікація конституційно-правових норм. Матеріальні та процесуальні норми конституційного права. Строк, територія дії конституційно-правових норм. Уповноважуючі, зобов'язуючі і забороняючі конституційно-правові норми. Імперативні і диспозитивні конституційно-правові норми. Регулятивні, охоронні, установчі, забезпечувальні, декларативні, дефінітивні, колізійні, оперативні конституційно-правові норми.

Властивості конституційно-правових інститутів. Субінститути.

Структура конституційного права України. Система галузі конституційного права України.

Конституційно-правові відносини поняття, зміст. Юридичний зв'язок між суб'єктами конституційно-правових відносин, соціальна поведінка учасників цих відносин. Природа конституційно-правових зв'язків та зміст суб'єктивних прав і юридичних обов'язків суб'єктів правовідносин. Специфіка предмета правового регулювання, суб'єкти правовідносин, механізм їх реалізації, місце у системі правових зв'язків тощо.

Структура конституційно-правових правовідносин. Суб'єкти конституційно-правових відносин. Об'єкти конституційно-правових відносин. Юридичні факти конституційно-правових відносин. Класифікація юридичних фактів. Класифікація конституційно-правових відносин.

Джерела конституційного права України. Матеріальний та ідеальний зміст джерела права.

Основні види джерел конституційного права. Система нормативно-правових актів, які є джерелами конституційного права України. Нормативно-правові акти, судові прецеденти, правові звичаї, міжнародні і внутрішньодержавні договори як джерела конституційного права України.

Конституції України як особливе джерело конституційного права України. Закони, нормативні акти виконавчої влади, нормативні акти органів конституційного контролю (нагляду), парламентські регламенти, акти органів місцевого самоврядування як нормативно-правові акти конституційного права.

Конституційне право України як навчальна дисципліна. Співвідношення конституційного права з навчальними дисциплінами «Правознавство», «Політологія», «Конституційне право зарубіжних країн», «Адміністративне право». Конституційне право України як обов'язкова дисципліна циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки фахівців.

Завдання конституційного права як навчальної дисципліни. Структура конституційного права як навчальної дисципліни. Конституційне право як основа опанування інших галузей системи права України – адміністративного, фінансового, цивільного, кримінального тощо. Вивчення конституційного права у деяких країнах Європи.

Предмет і завдання, функції науки конституційного права. Конституційне право як складова правової системи держави. Основні складові предмета науки конституційного права.

Методи науки конституційного права. Класифікації методів пізнання. Загальнонаукові та

спеціальні методи.

Методи експерименту, методи обробки емпіричних даних, побудови наукових теорій та їх перевірки, методи порівняння, аналіз і синтез, ідеалізація, узагальнення, сходження від абстрактного до конкретного тощо.

Формально-юридичний метод, системний метод, структурно-функціональний метод, порівняльно-правовий методи, системний метод або підхід, порівняльний, або компаративний метод, статистичний метод.

Функції науки конституційного права: теоретична або пізнавальна, методологічна, прикладна і виховна функції.

Практичне заняття 1

1. Поняття конституційного права як галузі права
2. Конституційно-правові норми: загальна характеристика
3. Конституційно-правові інститути
4. Система конституційного права України

Практичне заняття 2

1. Зміст конституційно-правових відносин.
2. Склад конституційно-правових відносин.
3. Класифікація конституційно-правових відносин.
4. Джерела конституційного права України
5. Конституційне право України як навчальна дисципліна
6. Предмет і завдання, функції науки конституційного прав

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрущакевич Ю. Сутність конкретизації сучасного права. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 2. с. 269-276.
2. Арнаутова Л. М. Соціальний вимір правового регулювання інформаційної політики щодо європейської інтеграції. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 4. С. 117-124.
3. Афанасьєва М.В., Бальцій Ю.Ю., Батан Ю.Д. та ін. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. За заг. ред. М.В. Афанасьєвої, А.А. Єзерова; тех. ред. Ю.Д. Батан. Одеса : Юридична література, 2017. С. 17-43. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ_ПРАВО_Навч_посіб_ОЮА_2017.pdf.
4. Багрій О. Сутність принципу верховенства Конституції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2013. № 9. С. 83-87.
5. Баймуратов М. Нормативно-правовий договір як источник конституционного права Украины. *Юридический вестник*. 1998. № 1. С. 8891.
6. Барабаш Ю. Конституційний вимір української демократії (історико-теоретичні нотатки). *Право України*. 2014. № 7. С. 137-145.
7. Гетьман І. Правова герменевтика і адаптація законодавства України в умовах становлення європейського правового простору. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 4. С. 43-51.
8. Грузд А. Конституційно-правове регулювання в Україні: деякі питання теорії та практики. *Право України*. 1998. № 8. С. 75-80.
9. Делія Ю. Місцеве самоврядування як суб'єкт конституційних правовідносин. *Право України*. 1999. № 11. С. 24-26.
10. Джузь В. Інституційний інструментарій у соціології конституційного права. *Право України*. 2014. № 6. С. 171-186.
11. Джузь В. Соціологія конституційного права. *Право України*. 2010. № 11. С. 66-75.
12. Задорожний Ю. А. Правова доктрина в країнах романо-германської та англо-американської правових сімей: порівняльний аналіз. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 10. С. 17-24.
13. Кампо В. Принципи офіційного тлумачення Конституції та законів України:

перспектива конституціоналізації. *Право України*. 2012. № 9. С. 310-315.

14. Ковалів М.В., Гаврильців М.Т., Бліхар М.М. Конституційне право України: Навчальний посібник. Львів: ТОВ «Ліга-прес», 2014. С. 9-50. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112404/mod_resource/content/1/posibnik_kovaliv_2014.pdf.

15. Колодій А. Теоретичні проблеми розвитку конституційного права України. *Право України*. 2014. № 7. С. 130-136.

16. Корейба Ю. Конституція України як визначальне джерело інформаційного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2013. № 9. С. 48-52.

17. Майданник О.О. Конституційне право України: Навч. посіб. К: Алерта, 2011. С.12-46. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/38871/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ Посібник Майданник 2011.pdf.

18. Манжук І. В. Визначення методів пізнання в науковій літературі. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 11. С. 11-17.

19. Москалюк О. В. Особливості застосування принципів права при подоланні змістових колізій. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 2. С. 37-42.

20. Наливайко В.А. Лекції з дисципліни «Конституційне право». Дніпро: ДДУВС, 2019. С. 3-50. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112406/mod_resource/content/1/konspekt_nalivayko.pdf.

21. Нелін О. До питання верховенства права і закону в Україні. *Юридична Україна*. 2012. № 3. С. 22-25.

22. Нікольська О. Конкретизація норм Конституції України як необхідна передумова їх застосування. *Юридична Україна*. 2012. № 11. С. 29-35.

ТЕМА 2. **КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ** (Лекції – 2 год. Практичні заняття – 2 год.)

Поняття і зміст конституціоналізму. Концепція конституційної України

Виникнення ідей конституціоналізму: суспільного договору, природного права, народного суверенітету і поділу влади (обмеження влади монарха).

Форми конституції у сучасному світі. Функції конституції. Загальні соціальні функції конституції – політична, економічна, соціальна, культурна. Правові функції конституції – установча, правотворча, системотворча, інтегративна, охоронна та ін.

Причини виникнення конституції. Конституція як наслідок загальноєвропейської правової і політичної культури.

Основні теорії походження конституцій: договірна теорія, природно-правова теорія, теологічна теорія, що пов'язує виникнення конституції тільки з державною владою, відкидаючи народний суверенітет. Марксистсько-ленінська теорія.

Історія українського конституціоналізму. I період – зародження (середина XVII ст. – кінець XVIII ст.). II – науково-просвітницький період (XIX ст. – початок XX ст.). III – революційний період (1917-1919 рр.). IV радянський період (1919-1991 рр.). V період незалежності (з 1991 р. до теперішнього часу).

Конституція Пилипа Орлика: її зміст та значення для утвердження демократичних засад у сучасному державотворенні України. Універсали української центральної ради. Аналіз конституцій України радянського періоду.

Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України. Конституція незалежної України 1996р. Етапи сучасного конституційного процесу в Україні.

Судові реформи та реформи Конституційного Суду.

Практичне заняття 1

1. Поняття і зміст конституціоналізму. Концепція конституційної України

2. Причини виникнення конституції. Конституція як наслідок загальноєвропейської правової і політичної культури

3. Історія Українського конституціоналізму
4. Конституція Пилипа Орлика: її зміст та значення для утвердження демократичних засад у сучасному державотворенні України
5. Універсали Української Центральної Ради
6. Аналіз конституцій України радянського періоду
7. Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України. Конституція незалежної України 1996 р
8. Сучасний конституційний процес в Україні

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Афанасьєва М.В., Бальцій Ю.Ю., Батан Ю.Д. та ін. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. За заг. ред. М.В. Афанасьєвої, А.А. Єзерова; тех. ред. Ю.Д. Батан. Одеса : Юридична література, 2017. С. 5-16. URL: [http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО Навч посіб ОЮА 2017.pdf](http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ_ПРАВО_Навч_посіб_ОЮА_2017.pdf).
2. Наливайко В.А. Лекції з дисципліни «Конституційне право». Дніпро: ДДУВС, 2019. С. 51-125. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112406/mod_resource/content/1/konspekt_nalivayko.pdf.
3. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 28. Ст. 532.
4. Конституція (Основний Закон) України. Прийнята Верховною Радою УРСР 20 квітня 1978 року. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1978. № 18. Ст. 286.
5. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1990. № 31. Ст. 429.
6. Декларація прав національностей України від 1 листопада 1991. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 53. Ст. 799.
7. Андреев Д. Природне право у працях Лейбніца. *Юридична Україна*. 2012. № 5. С. 12-15.
8. Бабенко К. Участь парламенту у формуванні уряду: проблеми і перспективи конституційної реформи в Україні. *Юридична Україна*. 2012. № 1 (109). С. 12-17.
9. Барабаш Ю. Конституційна реформа і стабільність конституційного ладу: конфліктологічно-правовий аналіз системного взаємозв'язку. *Право України*. 2012. № 1-2. С. 77-96.
10. Бевзенко В. Публічне правонаступництво: сутність, процедура та особливості. *Право України*. 2014. № 3. С. 75-90.
11. Белов Д. Реформування конституційного ладу: позитиви та негативи. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 1. С. 101-104.
12. Бориславська О. Конституційна реформа як шлях формування в Україні конституційної системи обмеженого правління (на основі досвіду європейської моделі конституціоналізму). *Право України*. 2014. № 7. С. 475-484.
13. Волинець В. Роль правоохоронної функції держави у державотворчому і правотворчому процесах в Україні. *Юридична Україна*. 2012. № 7. С. 4-10.
14. Журавель М. В. Основні риси та принципи судового процесу в Гетьманщині другої половини XVII століття. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 1. С. 33-40.
15. Журавель М. В. Судове провадження при розгляді кримінальних справ у Гетьманщині в другій половині XVII ст. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 5. С. 33-43.
16. Мацюк А. До питання засадничих аспектів функціонування сучасної держави. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 2. С. 66-72.

ТЕМА 3.
КОНСТИТУЦІЙНІ КОНФЛІКТИ
(Лекції – 2 год. Практичні заняття – 2 год.)

Конфліктність в конституційно-правових відносинах. Конституційний конфлікт: поняття і ознаки. Структура конституційного конфлікту та його співвіднесення із суміжними поняттями. Конституційні конфлікти як політичний тип соціальних конфліктів.

Причини і умови виникнення конституційних конфліктів. Стадії розвитку та форми припинення конституційного конфлікту. Предмет конституційно-правового конфлікту. Об'єкт конституційного конфлікту. Сторони конституційного конфлікту.

Форми конституційних конфліктів. Конституційний делікт (правопорушення). Зовнішня сторона і внутрішня (змістовна) сторона конфлікту. Конституційний спір як особлива форма конституційного конфлікту.

Конституційна криза як найгострішою формою конституційного конфлікту. Динаміка конституційних конфліктів та здійснення впливу на конституційний конфліктний процес. Причини конституційного конфлікту. Припинення конституційних конфліктів. Наслідки конституційних конфліктів.

Практичне заняття 1

1. Поняття та ознаки конституційного конфлікту.
2. Детермінанти конституційної конфліктності в Україні.
3. Форми конституційних конфліктів.
4. Способи закінчення конституційних конфліктів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Афанасьєва М.В., Бальцій Ю.Ю., Батан Ю.Д. та ін. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. За заг. ред. М.В. Афанасьєвої, А.А. Єзерова; тех. ред. Ю.Д. Батан. Одеса : Юридична література, 2017. С. 68-77. URL: [http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО Навч посіб ОЮА 2017.pdf](http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ_ПРАВО_Навч_посіб_ОЮА_2017.pdf).
2. Барабаш Ю. Г. Державно-правові конфлікти в теорії та практиці конституційного права: монографія. Х.: Право, 2008. 220 с.
3. Бекешкіна І. Е. Конфліктологічний підхід до сучасної ситуації в Україні. К., 1994.
4. Доктринальное сопровождение юридической практики: история и современный опыт кафедры конституционного права: сб. науч.-практ. статей / сост., предисл. и общ. ред. М. Ф. Орзих. Одесса: Юрид. лит.-ра, 2007. С. 29-44.
5. Єзеров А. А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні : монографія. Одеса, 2008.
6. Єзеров А. А. Класифікація конституційних конфліктів. *Правове життя сучасної України*: тези доповідей 10-ї ювілейної звітної наукової конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу. Одеса, 2007. С. 116-118.
7. Єзеров А. А. Конфликтность и конфликт в конституционном праве. *Российское право: образование, практика, наука*. 2007. № 7 (36). С. 48-53.
8. Єзеров А. Конституційна конфліктність в умовах демократії. *Право України*. 2008. № 8. С. 15-19.
9. Єзеров А. А. Конфліктність та конфлікт у конституційному праві. *Проблеми сучасної конституціоналістики*: навч. посіб. за ред. М. П. Орзіха. К. : Юрінком Інтер, 2011. С. 124-159.
10. Єзеров А. А. Конфлікти у конституційно-правовій сфері: проблема найменування та визначення. *Право України*. 2011. № 5. С. 187-195.

ТЕМА 4. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В СИСТЕМІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

(Лекції – 2 год. Практичні заняття – 2 год.)

Поняття та ознаки конституційно-правової відповідальності

Співвідношення понять конституційної відповідальності та відповідальності за порушення норм конституційного права.

Ознаки конституційно-правової відповідальності. Позитивний та ретроспективний аспекти конституційно-правової відповідальності. Негативна відповідальність і позитивна відповідальність суб'єкта конституційно-правових відносин.

Функції конституційно-правової відповідальності. Види функцій конституційної відповідальності: право орієнтуюча, попереджувальна (превентивна), організуюча (установча), обмежувальна, правоохоронна, стимулююча (активізуюча), регулятивна (інтегративна), право забезпечувальна, репресивно-каральна, сигналізаційна (інформаційна), правовиховна (профілактична), дисциплінуюча, правозахисна, та її різновид – правовідновлююча функція, політична (ідеологічна).

Співвідношення конституційно-правової відповідальності з іншими видами юридичної відповідальності (кримінальна, адміністративна, цивільно-правова, дисциплінарна, матеріальна види відповідальності)

Суб'єкти конституційно-правової відповідальності, поняття та види. Правосуб'єктність держави, державних органів, вищих органів членів федерацій, громадян, фізичних осіб, депутатів представницьких органів, виборців, іноземців й осіб без громадянства, політичних партій, громадських об'єднань, профспілок як часників конституційно-правових відносин.

Дії й акти суб'єктів конституційно-правових відносин, а також їх конституційно-правова відповідальність і застосування санкцій.

Заходи конституційно-правової відповідальності. Збалансованість прав і обов'язків учасників конституційних правовідносин.

Практичне заняття 1

1. Поняття та ознаки конституційно-правової відповідальності
2. Позитивний та ретроспективний аспекти конституційно-правової відповідальності
3. Функції конституційно-правової відповідальності
4. Співвідношення конституційно-правової відповідальності з іншими видами юридичної відповідальності
  - 1) *кримінальна,*
  - 2) *адміністративна,*
  - 3) *цивільно-правова,*
  - 4) *дисциплінарна,*
  - 5) *матеріальна.*
5. Суб'єкти конституційно-правової відповідальності
6. Заходи конституційно-правової відповідальності

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Афанасьєва М.В., Бальцій Ю.Ю., Батан Ю.Д. та ін. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. За заг. ред. М.В. Афанасьєвої, А.А. Єзерова; тех. ред. Ю.Д. Батан. Одеса : Юридична література, 2017. С. 78-89. URL: [http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО Навч посіб ОЮА 2017.pdf](http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ_ПРАВО_Навч_посіб_ОЮА_2017.pdf).
2. Наливайко В.А. Лекції з дисципліни «Конституційне право». Дніпро: ДДУВС, 2019. С. 126-178. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112406/mod_resource/content/1/konspekt_nalivayko.pdf.
3. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України.

1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 р. Офіційний вісник України. 2016. № 51. Ст. 1799).

4. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лютого 2014 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 13. Ст. 222.

5. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 березня 2011 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 385.

6. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

7. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квітня 1999 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 20-21. Ст. 190.

8. Аземша І. Особливості формування інституту юридичної відповідальності в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 44-47.

9. Бориславський Л. Конституційна відповідальність як самостійний вид юридичної відповідальності. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*. 2005. № 9. С. 102-103

10. Витрук Н. В. Общая теория юридической ответственности: моногр. Москва: Норма, 2009. 431 с.

11. Книш В. В. Теоретико-правовий аналіз законодавства України про конституційно-правову відповідальність. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Серія: Право*. 2017. № 3. С. 61-71.

12. Майданник О. Конституційно-правова відповідальність: ознаки, підстави, суб'єкти. *Право України*. 2001. № 2. С. 92-95.

13. Наливайко Л. Р. Види конституційно-правової відповідальності за її суб'єктами та підставами. *Законодавство України: проблеми та перспективи розвитку*. 2002. С. 47-51.

14. Наливайко Л. Р. Види конституційно-правової відповідальності за мірами відповідальності за конституційні правопорушення. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 1999. № 4. С. 156-159.

15. Наливайко Л. Р. Конституційно-правова відповідальність: питання теорії та практики: дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ., 2000. 180 с.

16. Наливайко Л. Р. Місце конституційно-правової відповідальності в системі юридичної відповідальності. *Держава і право : зб. наук. праць*. 2001. Вип. 11. С. 182-186.

17. Оніщенко Н.М. Інститут юридичної відповідальності у демократичних правових системах: моногр. Київ: Юридична думка, 2009. 216 с.

Змістовий модуль III

Загальні засади конституційного ладу України

ТЕМА 5.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ

(Лекції – 2 год. Практичні заняття – 2 год.)

Поняття конституційного ладу. Основні засади конституційного ладу. Засади забезпечення національної безпеки України. Принципи та система конституційного ладу. Політико-правові принципи (базові цінності). Суть, форма і зміст конституційного ладу.

Конституційні основи державного ладу України. Основні засади, принципи державного ладу України. Функції державного ладу: політичні, економічна, соціальну культурна (духовна), екологічної функції держави. Зовнішні функції держави: оборони, захисту суверенітету і територіальної цілісності, зовнішньополітична і зовнішньоекономічна функції, функція культурного співробітництва (гуманітарна) і т. д.

Основи суспільного ладу України. Основні принципи суспільного ладу. Система

суспільного ладу.

Державна мова в Україні. Державні символи України: Державний Прапор України, Державний Герб України та Державний Гімн України.

Практичне заняття 1

1. Поняття конституційного ладу
2. Основні засади конституційного ладу
3. Принципи та система конституційного ладу
4. Конституційні основи державного ладу України
5. Конституційні основи суспільного ладу України
6. Державна мова в Україні
7. Державні символи України

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 р. *Офіційний вісник України*. 2016. № 51. Ст. 1799).
2. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1990. № 31. Ст. 429.
3. Афанасьєва М.В., Бальцій Ю.Ю., Батан Ю.Д. та ін. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. За заг. ред. М.В. Афанасьєвої, А.А. Єзерова; тех. ред. Ю.Д. Батан. Одеса : Юридична література, 2017. С. 90-100, 114-123. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО Навч посіб ОЮА 2017.pdf.
4. Ковалів М.В., Гаврильців М.Т., Бліхар М.М. Конституційне право України: Навчальний посібник. Львів: ТОВ «Ліга-прес», 2014. С. 125-152.
5. Майданник О.О. Конституційне право України: Навч. посіб. К: Алерта, 2011. С. 78-95. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/38871/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ Посібник Майданник 2011.pdf.
6. Наливайко В.А. Лекції з дисципліни «Конституційне право». Дніпро: ДДУВС, 2019. С. 389-451/ URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112406/mod_resource/content/1/konspekt_nalivayko.pdf.
7. Про громадські об'єднання : Закон України від 22 березня 2012 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 1. Ст.1.
8. Nalivayko L. R. Performance problems of the Ukrainian state in social sphere . *European Journal Of Natural History* (London). 2006. № 5. P. 85-86.
9. Баклан О. В. Про контрольні функції громадськості у сфері підприємництва. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 8. С. 9299.
10. Бакумов О. С. Проблеми зловживання правами громадян у процесі реалізації форм безпосередньо демократії. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 4. С. 125-132.
11. Веніславський Ф. Правове обмеження державної влади – необхідна передумова стабільності конституційного ладу. *Право України*. 2010. № 6. С. 108-116.
12. Головатий С. Тріада європейських цінностей – верховенства права, демократія, права людини – як основа українського конституційного ладу (частина третя: права людини). *Право України*. 2015. № 1. С. 13-92.
13. Головатий С. Україна – «соціальна» держава: що це? *Право України*. 2014. № 7. С. 199-233.
14. Горбунова Л. М. Правові основи розвитку громадянського суспільства в Україні. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 10. С. 6-11.
15. Ковальчук В. Громадянське суспільство та його правосвідомість як основа формування легітимної влади. *Право України*. 2014. № 4. С. 91-98.
16. Колодій А. Громадянське суспільство: ознаки, структурні елементи, співвідношення із державою. *Право України*. 2014. № 4. С. 9-16.

17. Крусян А. Громадянське суспільство в Україні як передумова сучасного українського конституціоналізму: поняття і тенденції розвитку. *Право України*. 2014. № 4. с. 17-25
18. Кузнєцова Н. Громадянське суспільство, держава, приватне право: проблеми співвідношення та взаємодії. *Право України*. 2014. № 4. С. 63-70.
19. Луцький Р. П. Соціально-економічне середовище як визначальний фактор формування та розвитку позитивного права. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 6. С. 39-44.
20. Медведчук В. Громадянське суспільство як фундаментальна основа демократичного розвитку України. *Право України*. 2014. № 4. С. 2635.
21. Наливайко Л. Р. Державний лад України: теоретико-правова модель : моногр. Харків: Право, 2009. 600 с.
22. Наливайко Л. Співвідношення категорій «конституційний лад» та «державний лад» в умовах конституційної модернізації. *Право України*. 2014. № 9. С. 32-44.
23. Члевик О. Особливості свободи як принципу конституційного ладу. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 2. С. 55-65.

МОДУЛЬ 2.

Конституційно-правовий статус людини та громадянина в Україні. Громадянські стани особи в Україні.

Змістовий модуль IV

Конституційно-правовий статус особи.

ТЕМА 6.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

(Лекції – 8 год. Практичні заняття – 8 год.)

Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні. Види правового статусу особи. Характеристика поняття правовий статус. Співвідношення категорій – “людини”, “особа”, “громадянин”. Елементи правового статусу особи і громадянина. Об’єктивні (законодавчих) і суб’єктивні права, свободи і обов’язки. Види правового статусу особи.

Конституційно-правовий статус особи в Україні та його елементи. Структура Конституційно-правового статусу особи. Основними складовими конституційного статусу особи. Суб’єктивне право і юридичний обов’язок як елементи конституційно-правового статусу. Загальний та спеціальний конституційний статус особи.

Джерелах конституційного права щодо конституційного статусу особи. Ідеї природного права і суспільного договору як основа принципів конституційного статусу особи. Обмеження конституційно закріплених права і свободи за умов надзвичайного або воєнного стану.

Поняття особистих прав і свобод людини та громадянина в Україні. Джерела конституційно-правового регулювання, забезпечення та захисту особистих прав і свобод людини та громадянина в Україні.

Гарантії реалізації особистих прав і свобод людини та громадянина в Україні.

Конституційно-правові засади політичних прав і свобод громадян України. Групи політичних прав і свобод слугують закріплені у Конституції України. Джерела конституційно-правового регулювання, забезпечення та захисту політичних прав і свобод громадян України.

Політичні партії та громадські організації як суб’єкти конституційних правовідносин. Державний контроль за діяльністю політичних партій.

Регулювання, забезпечення права особи на звернення

Конституційно-правові засади соціальних, прав і свобод людини і громадянина в Україні. Соціальні права і свободи людини і громадянина за конституцією України.

Джерела конституційно-правового регулювання, забезпечення та захисту соціальних, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Конституційно-правові засади економічних прав і свобод людини і громадянина в Україні. Економічні права і свободи людини і громадянина за конституцією України.

Джерела конституційно-правового регулювання, забезпечення та захисту економічних прав і свобод людини і громадянина в Україні

Конституційно-правові засади культурних прав і свобод людини і громадянина в Україні. Класифікація культурних прав і свобод людини і громадянина за конституцією України.

Джерела конституційно-правового регулювання, забезпечення та захисту культурних прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні. Розмежування обов'язків на обов'язки людини та обов'язки громадянина. Реалізація конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні

Гарантії конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні. Класифікація конституційних гарантій. Соціально-економічні, політичні, соціокультурні гарантії конституційних прав і свобод. Процесуальні засоби захисту прав і свобод людини і громадянина.

Інститут уповноваженого з прав людини.

Національні гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні. Міжнародно-правові гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Загальна декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року та інші міжнародно-правові акти.

Європейський Суд з прав людини. Застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні.

Законодавство України щодо захисту соціальних, трудових та інших прав фізичних осіб під час воєнного стану.

Практичне заняття 1

1. Конституційно-правовий статус особи, людини і громадянина в Україні. Види правового статусу особи.
2. Поняття та елементи конституційно-правового статусу.
3. Поняття особистих прав і свобод людини та громадянина в Україні.
4. Джерелах конституційного права щодо конституційного статусу особи.

Практичне заняття 2

1. Конституційно-правові засади політичних прав і свобод громадян України.
2. Джерела конституційно-правового регулювання, забезпечення та захисту політичних прав і свобод громадян України.
3. Політичні партії та громадській організації як суб'єкти конституційних правовідносин. Державний контроль за діяльністю політичних партій.
4. Регулювання, забезпечення права особи на звернення

Практичне заняття 3

1. Конституційно-правові засади соціальних, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
2. Джерела конституційно-правового регулювання, забезпечення та захисту соціальних, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
3. Конституційно-правові засади економічних прав і свобод людини і громадянина в Україні.
4. Джерела конституційно-правового регулювання, забезпечення та захисту економічних прав і свобод людини і громадянина в Україні
5. Конституційно-правові засади культурних прав і свобод людини і громадянина в Україні.
6. Джерела конституційно-правового регулювання, забезпечення та захисту культурних

прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Практичне заняття 4

1. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні.
2. Гарантії конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні.
3. Інститут уповноваженого з прав людини.

4. Національні гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні.
5. Загальна декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року та інші міжнародно-правові акти.
6. Європейський Суд з прав людини. Застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Афанасьєва М.В., Бальцій Ю.Ю., Батан Ю.Д. та ін. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. За заг. ред. М.В. Афанасьєвої, А.А. Єзерова; тех. ред. Ю.Д. Батан. Одеса : Юридична література, 2017. С. 124-135. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ_ПРАВО_Навч_посіб_ОЮА_2017.pdf.
2. Ковалів М.В., Гаврильців М.Т., Бліхар М.М. Конституційне право України: Навчальний посібник. Львів: ТОВ «Ліга-прес», 2014. С. 153-197. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112404/mod_resource/content/1/posibnik_kovaliv_2014.pdf.
3. Майданник О.О. Конституційне право України: Навч. посіб. К: Алерта, 2011. С. 96-105, 141-164. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/38871/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ_ПРАВО_УКРАЇНИ_Посібник_Майданник_2011.pdf.
4. Наливайко В.А. Лекції з дисципліни «Конституційне право». Дніпро: ДДУВС, 2019. С. 234-307. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112406/mod_resource/content/1/konspekt_nalivayko.pdf.
5. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 р. *Офіційний вісник України*. 2016. № 51. Ст. 1799).
6. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93.
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13.
8. Європейська Конвенція про громадянство. Міжнародний договір від 7 листопада 1997 року (Витяг). *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2001. № 11. С. 69-77.
9. Конвенція про статус біженців. Документ ООН від 28 липня 1951 року (Витяг). *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2001. № 11. С. 111-120.
10. Конвенція про статус апатридів. Міжнародний договір від 28 вересня 1954 року (Витяг). *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2001. № 11. С. 131-139.
11. Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту соціальних, трудових та інших прав фізичних осіб, у тому числі під час воєнного стану, та спрощення обліку робочих місць для осіб з інвалідністю: Закон від 18.10.2022. № 2682-ІХ. *Голос України*. 2022, № 226
12. Барабаш Ю. Правова політика у сфері прав людини: шляхи підвищення ефективності. *Право України*. 2009. № 4. С. 55-61.
13. Волинець В. Охорона прав і свобод людини і громадянина як функція сучасної демократичної держави. *Юридична Україна*. 2013. № 4. С. 9-15.
14. Волинець В. Охорона прав і свобод людини і громадянина як функція сучасної демократичної держави. *Юридична Україна*. 2013. № 4. С. 9-15.
15. Грабовська О. Застосування положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у цивільному процесі України. *Юридична Україна*. 2014. № 8. С. 64-70.

16. Дячок Т. О. Звернення громадян – шлях до вирішення гострих суспільно значущих проблем. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 1. С. 148-149.
17. Коваленко В. Гарантії прав і свобод людини в Україні та шляхи їх удосконалення в контексті модернізації Конституції України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 7. С. 57-65.
18. Кудрявцева О. М. Нормативно-правове забезпечення конституційних прав дитини в Україні. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. №8. С. 19-25.
19. Максимович Р. О. Конституційно-правовий механізм захисту соціальних та економічних прав і свобод людини і громадянина в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. 18 с.
20. Моткова О. Право на життя у рішеннях Конституційного Суду України та Європейського суду з прав людини. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 1. С.49-59.
21. Наливайко Л. Р., Грицай І.О. Адміністративно-правове регулювання діяльності неурядових правозахисних організацій : монографія. Київ. : Хай-Тек Прес, 2013. 272 с.
22. Наливайко Л.Р., Степаненко К.В., Щербина Є.М. Міжнародний захист прав людини : навчальний посібник. Дніпропетровськ : ДДУВС, 2014. 152 с.
23. Наливайко Л. Р. Право на доступ до публічної інформації в контексті контролю громадян за діяльністю держави. *Право і суспільство*. 2014. № 5. С. 28-33.
24. Рабінович П. Ефективність впливу Конвенції про захист прав та основних свобод людини на держав-членів Ради Європи. *Право України*. 2000. № 11. С. 34-36.
25. Рабінович П. Європейська конвенція з прав людини: філософськоантропологічні та гносеологічні засади її застосування Страсбурзьким судом. *Право України*. 2010. № 10. С. 135.
26. Рабінович П. Конституційно-правовий статус людини і громадянина: можливості оптимізації. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 1 (76). С. 19-31.
27. Члевик О. Особливості свободи як принципу конституційного ладу. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 2. С. 55-65.

Змістовий модуль V

Громадянські стани особи в Україні.

ТЕМА 7.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ

(Лекції – 4 год. Практичні заняття – 4 год.)

Поняття і зміст громадянства. Конституційно-правове регулювання відносин громадянства в Україні. Громадяни, біпатриди, апатриди. Основні принципи громадянства України.

Підстави набуття громадянства України. Право крові та право ґрунту, як принципи набуття громадянства. Громадянство дітей при різному громадянстві батьків, при зміні громадянства батьків та при усиновленні. Підстави припинення громадянства України. Суб'єкти, які розглядають питання, пов'язані з громадянством України.

Втілення в законодавстві України положень міжнародного права щодо підстав і порядку набуття і припинення громадянства. Європейська конвенція про громадянство.

Порядок вирішення питань громадянства України.

Правовий статус іноземців в Україні. Права, свободи і обов'язки іноземців. Особливостей правового становища іноземців, біженців, осіб без громадянства, національних меншин. Правові проблеми статусу іноземців, осіб без громадянства, національних меншин, біженців, реалізації обов'язків громадян.

Право на притулок. Розгляд заяв щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, а також інтеграція в Українське суспільство осіб, яких визнано біженцями, або особами, які потребують додаткового захисту.

Внутрішньо переміщені особи: поняття, проблеми реалізації прав, свобод. Гарантії

захисту прав і свобод внутрішньо переміщених осіб.
Статус закордонних українців.

Практичне заняття 1

1. Поняття і зміст громадянства.
2. Принципи громадянства України.
3. Підстави набуття та припинення громадянства України, його підстави.
4. Порядок вирішення питань громадянства України.

Практичне заняття 2

1. Правовий статус іноземців в Україні.
2. Особливостей правового становища іноземців, осіб без громадянства, національних меншин.
3. Особливостей правового становища біженців. Право на притулок.
4. Внутрішньо переміщені особи: поняття, проблеми реалізації прав, свобод.
5. Статус закордонних українців.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Афанасьєва М.В., Бальцій Ю.Ю., Батан Ю.Д. та ін. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. За заг. ред. М.В. Афанасьєвої, А.А. Єзерова; тех. ред. Ю.Д. Батан. Одеса : Юридична література, 2017. С. 136-147. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ_ПРАВО_Навч_посіб_ОЮА_2017.pdf.
2. Ковалів М.В., Гаврильців М.Т., Бліхар М.М. Конституційне право України: Навчальний посібник. Львів: ТОВ «Ліга-прес», 2014. С. 153-168. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112404/mod_resource/content/1/posibnik_kovaliv_2014.pdf.
3. Майданник О.О. Конституційне право України: Навч. посіб. К: Алерта, 2011. С. 106-140. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/38871/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ_ПРАВО_УКРАЇНИ_Посібник_Майданник_2011.pdf.
4. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 р. *Офіційний вісник України*. 2016. № 51. Ст. 1799).
5. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93.
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13.
7. Європейська Конвенція про громадянство. Міжнародний договір від 7 листопада 1997 року (Витяг). *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2001. № 11. С. 69-77.
8. Декларація прав національностей України від 01.11.91 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. №53.
9. Конвенція про статус біженців. Документ ООН від 28 липня 1951 року (Витяг). *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2001. № 11. С. 111-120.
10. Конвенція про статус апатридів. Міжнародний договір від 28 вересня 1954 року (Витяг). *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2001. № 11. С. 131-139.
11. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. від 23.12.97 р. *ВВР*. 1998. №20. Ст.99.
12. Про громадянство України: Закон від 18.01.2001 р. №2235-III. *Офіційний вісник України*. 2001. №9. ст.342
13. Про звернення громадян: Закон від 02.10.1996 р. №393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №47. Ст.256.
14. Про громадські об'єднання: Закон від 22.03.2012 № 4572-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 30. Ст. 1097.

15. Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. №30. Ст.260.
16. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків: Закон від 08.09.2005 р. №2866-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. №52. Ст.561.
17. Про захист конституційних прав громадян на землю: Закон від 20 січня 2005 р. №2375-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. №10. Ст.194.
18. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон від 08.07.2011 № 3671-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012 р. № 16. Ст. 146.
19. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон від 20.10.2014. № 1706-VII, *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 1, ст.1
20. Про національні меншини в Україні: Закон від 25 червня 1992 р. №2494-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №36. Ст.529.
21. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон від 22.09.2011 № 3773-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012 р. № 19-20. Ст. 179.
22. Про імміграцію: Закон від 07.06.2001 р. №2491-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 41. Ст. 197.
23. Барабаш Ю. Правова політика у сфері прав людини: шляхи підвищення ефективності. *Право України*. 2009. № 4. С. 55-61.
24. Боняк В.О. Конституційне право людини і громадянина на освіту та його забезпечення в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / НАВСУ. К., 2005. 20 с.
25. Букач В.В. Конституційні політичні права та їх забезпечення міліцією: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / НАВСУ. К., 2004. 230 с.
26. Волинець В. Охорона прав і свобод людини і громадянина як функція сучасної демократичної держави. *Юридична Україна*. 2013. № 4. С. 9-15.
27. Грабовська О. Застосування положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у цивільному процесі України. *Юридична Україна*. 2014. № 8. С. 64-70.
28. Дячок Т. О. Звернення громадян – шлях до вирішення гострих суспільно значущих проблем. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 1. С. 148-149.
29. Ієрусалімов О.І., Стахурський М.Ф., Ієрусалімова І.О. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина: Курс лекцій, навч.-метод. та довідк. матер. до них / За заг. ред. засл. юриста України, д-ра юрид.наук, проф. І.П. Голосніченка. К.: ГАН, 2004. 352 с.
30. Коваленко В. Гарантії прав і свобод людини в Україні та шляхи їх удосконалення в контексті модернізації Конституції України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 7. С. 57-65.
31. Козюбра М. Здійснення прав людини. *Право України*. 2002. № 4 С. 168-169.
32. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2003. 336 с.
33. Кудрявцева О. М. Нормативно-правове забезпечення конституційних прав дитини в Україні. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. №8. С. 19-25.
34. Максимович Р. О. Конституційно-правовий механізм захисту соціальних та економічних прав і свобод людини і громадянина в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. 18 с.
35. Моткова О. Право на життя у рішеннях Конституційного Суду України та Європейського суду з прав людини. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 1. С.49-59.
36. Наливайко Л.Р., Грицай О.І. Адміністративно-правове регулювання діяльності неурядових правозахисних організацій : монографія. Київ. : Хай-Тек Прес, 2013. 272 с.
37. Наливайко Л.Р., Степаненко К.В., Щербина Є.М. Міжнародний захист прав людини : навчальний посібник. Дніпропетровськ : ДДУВС, 2014. 152 с.
38. Наливайко Л. Р. Право на доступ до публічної інформації в контексті контролю громадян за діяльністю держави. *Право і суспільство*. 2014. № 5. С. 28-33.
39. Наливайко О.І. Теоретико-правові проблеми захисту прав людини: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук / 12.00.01. К.: Київськ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2002. 20 с.
40. Околіт Т. Класифікація прав людини та її критерії. *Юрид. вісн. України*. 28 груд. 2002 р. 3 січ. 2003 р. С. 10.

41. Олійник А. Поняття та структура механізму забезпечення конституційної свободи особи на міжнародному та регіональному рівнях. *Право України*. 2004. № 12. С. 37-41.
42. Пустовіт Ж.М. Основні соціальні права та свободи людини і громадянина в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук / 12.00.02. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. 20 с.
43. Пушкіна О.В. Система прав і свобод людини та громадянина в Україні: теоретичні і практичні аспекти забезпечення. К.: Логос, 2006. 416 с.
44. Рабінович П. Ефективність впливу Конвенції про захист прав та основних свобод людини на держав-членів Ради Європи. *Право України*. 2000. № 11. С. 34-36.
45. Рабінович П. Європейська конвенція з прав людини: філософсько-антропологічні та гносеологічні засади її застосування Страсбурзьким судом. *Право України*. 2010. № 10. С. 135.
46. Рабінович П. Конституційно-правовий статус людини і громадянина: можливості оптимізації. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 1 (76). С. 19-31.
47. Рабінович П.М., Хавронюк М.І. Права людини і громадянина: Навч. посібник. К.: Атіка, 2004. 464 с.
48. Самотуга А.В. Особисті права і свободи людини у США та їх захист поліцією: Дис. ... канд. юрид. наук. Д., 2007. 230 с.
49. Тодька Ю.Н., Тодька О.Ю. Конституционно-правовой статус человека и гражданина в Украине. К.: Концерн „Видавничий Дім „Ін Юре, 2004. 368 с.
50. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. 2-е вид., перероб. і доп. К.: Юрінком Інтер, 2006. 510 с.
51. Члевик О. Особливості свободи як принципу конституційного ладу. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 2. С. 55-65.

МОДУЛЬ 3.

КОНСТИТУЦІЙНІ ІНСТИТУТИ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ

Змістовий модуль VI

Виборче право і виборчий процес

ТЕМА 8.

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ДЕМОКРАТІЇ. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ ТА РЕФЕРЕНДУМІВ В УКРАЇНІ

(Лекції – 6 год. Практичні заняття – 6 год.)

Поняття народовладдя; основні форми народного волевиявлення. Інститути безпосередньої та представницької демократії. Форми безпосередньої демократії.

Основи виборчого законодавства України. Виборча система України. Конституційно-правове регулювання виборчої системи і виборчого права в Україні.

Принципи виборчого права.

Виборчий процес в Україні: поняття, стадії, нормативно-праве регулювання. Чергові, позачергові, повторні, проміжні вибори. Пропорційна, мажоритарна та змішана система виборів. Засади виборчого процесу. Етапи виборчого процесу. Суб'єкти виборчого процесу. Система і повноваження виборчих комісій. Правовий статус Центральної виборчої комісії. Організація і порядок голосування. Виборчий бюлетень.

Порядок організації та проведення виборів Президента України. Чергові, позачергові та повторні вибори Президента України. Етапи процесу по виборах Президента України. Висування та реєстрація кандидатів. Проведення передвиборної агітації. Голосування у день виборів Президента України.

Офіційне оголошення результатів виборів, складання присяги народові на урочистому засіданні Верховної Ради України.

Порядок організації та проведення виборів депутатів Верховної Ради України.

Загальний порядок висування кандидатів у депутати. Реєстрація кандидатів у депутати. Форми і засоби передвиборної агітації. Довірені особи кандидата у депутати.

Конституційно-правове регулювання порядку проведення місцевих виборів в Україні.

Порядок організації та проведення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах, селищних та сільських рад.

Поняття референдуму; основні види референдумів. Порядок призначення і проведення всеукраїнського та місцевих референдумів; конституційно-правове регулювання. Предмет всеукраїнського референдуму. Принципи Всеукраїнського референдуму. Всеукраїнський референдум за народною ініціативою. Питання референдуму. Система і повноваження комісії референдуму. Суб'єкти референдуму.

Порядок призначення всеукраїнського референдуму про внесення змін до Конституції України.

Конституційні гарантії реалізації права громадян України на участь у виборах та референдумах. Види юридичної відповідальності за порушення законодавства України про вибори та референдуми.

Практичне заняття 1

1. Поняття народовладдя; основні форми народного волевиявлення.
2. Основи виборчого законодавства України. Виборча система України.
3. Виборча система і виборче право в Україні; конституційно-правове регулювання.
4. Принципи виборчого права.

Практичне заняття 2

1. Виборчий процес в Україні: поняття, стадії.
2. Етапи виборчого процесу
3. Суб'єкти виборчого процесу.
4. Порядок організації та проведення виборів Президента України.
5. Етапи проведення виборів Президента України

Практичне заняття 3

1. Порядок організації та проведення виборів депутатів Верховної Ради України.
2. Етапи проведення виборів депутатів Верховної Ради України.
3. Конституційно-правове регулювання порядку проведення місцевих виборів в Україні.
4. Поняття референдуму; основні види референдумів.
5. Порядок призначення і проведення всеукраїнського та місцевих референдумів; конституційно-правове регулювання.
6. Конституційні гарантії реалізації права громадян України на участь у виборах та референдумах.
7. Види юридичної відповідальності за порушення законодавства України про вибори та референдуми.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 р. *Офіційний вісник України*. 2016. № 51. Ст. 1799).
2. Виборчий кодекс України від 19 грудня 2019 р. №396-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. №№7, 8, 9. Ст.48. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/396-20#Text>.
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35, 3536, 37. Ст. 446.
4. Про Державний реєстр виборців : Закон України від 22 лютого 2007 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 20. Ст. 282.
5. Про Центральну виборчу комісію : Закон України від 30 червня 2004 року (зі

змiнами i допов.). *Вiдомостi Верховної Ради України*. 2004. № 36. Ст. 448.

6. Баймуратов М. Проблема становлення єдиної системи міжнародних виборчих стандартів. *Право України*. 2013. № 5. С. 63-76.

7. Бакумов О. Проблеми зловживання правами громадян у процесі реалізації форм безпосередньої демократії. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 4. С. 125-132.

8. Барабаш Ю. Окремі питання модернізації конституційних засад виборчого права України. *Право України*. 2013. № 5. С. 46-53.

9. Бучковський Є. Виборчий кодекс: вибрані зміни, впроваджені до польського виборчого права. *Право України*. 2013. № 5. С. 77-85.

10. Виборче право України : навч. посiбник за ред. В. Ф. Погорілка, М. І. Ставнійчук. К. : Парламентське вид-во, 2003. 383 с.

11. Ключковський Ю. Виборчий процес: правова природа i суб'єктний аспект. *Право України*. 2014. № 7. С. 157-166.

12. Колісник В. Голосування та встановлення результатів виборів: проблеми правового регулювання. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 1 (76). С. 93-102.

13. Максакова Р. Дострокове припинення повноважень представницьких органів влади як предмет всеукраїнського референдуму: позиція народу. *Пiдприємництво, господарство i право*. 2011. № 9. С. 6-10.

14. Наливайко Л. Р. Актуальність питань всеукраїнського референдуму. Народне волевиявлення в Україні: історія i сучасність : тези доп. наук.-практ. конф. Запоріжжя. 2000. С. 109-112.

МОДУЛЬ 4.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Змістовий модуль VII

Конституційні засади організації i здійснення державної влади в Україні.

ТЕМА 9.

ОРГАНІЗАЦІЯ І ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

(Лекції – 2 год. Практичні заняття – 2 год.)

Нові дослідницькі пріоритети, нові методологічні підходи щодо сучасного державно-політичного життя. Реформування держави, спроба побудувати демократичну правову державу. Поняття «механізм держави».

Державна влада як інститут конституційного права. Поняття i різновиди влади. Державна влада як вид публічної політичної влади. Відмежування державної влади від інших різновидів публічної влади.

Органи держави: поняття, ознаки, класифікація. Функціональний, соціологічний, юридичний, організаційний підходи до характеристики державного органу. Співвідношення термінів «державний орган» та «орган державної влади».

Конституційні засади організації i здійснення державної влади в Україні. Принципи конституційно-правового регулювання державного механізму в демократичних країнах. Принцип розподілу державної влади i система стримувань i противаг – забезпечення політичної стабільності та безперервності функціонування державної влади; узгодження дій всіх гілок влади, недопущення кризи діяльності державного механізму.

Поняття державного органу України i його конституційний статус. Основні складові організації i діяльності органів державної влади. Ознаки органу держави. Поняття державно-владного повноваження. Класифікація за ознаками органів Української держави.

Принципи організації i діяльності державних органів. Система i структура органів державної влади.

Зміни у функціонуванні органів державної влади та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану.

Практичне заняття 1

1. Державна влада як інститут конституційного права
2. Органи держави: поняття, ознаки, класифікація
3. Конституційні загальні засади організації і здійснення державної влади в Україні
4. Поняття державного органу України і його конституційний статус
5. Принципи організації і діяльності державних органів
6. Система органів державної влади

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Афанасьєва М.В., Бальцій Ю.Ю., Батан Ю.Д. та ін. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. За заг. ред. М.В. Афанасьєвої, А.А. Єзерова; тех. ред. Ю.Д. Батан. Одеса : Юридична література, 2017. С. 148-160, 169-178. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ_ПРАВО_Навч_посіб_ОЮА_2017.pdf.
2. Майданник О.О. Конституційне право України: Навч. посіб. К: Алерта, 2011. С. 186-200. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/38871/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ_ПРАВО_УКРАЇНИ_Посібник_Майданник_2011.pdf.
3. Наливайко В.А. Лекції з дисципліни «Конституційне право». Дніпро: ДДУВС, 2019. С. 308-343. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112406/mod_resource/content/1/konspekt_nalivayko.pdf.
4. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 р. *Офіційний вісник України*. 2016. № 51. Ст. 1799).
5. Барабаш Ю. Г. Державно-правові конфлікти в теорії та практиці конституційного права: моногр. Харків: Право, 2008. 220 с.
6. Барабаш Ю. Г. Конституційне право України: посіб. Харків: Право, 2012. 303 с.
7. Бевзенко В. Публічне правонаступництво: сутність, процедура та особливості. *Право України*. 2014. № 3. С. 75-90.
8. Бобровник С. Структурна характеристика правового конфлікту. *Право України*. 2015. № 1. С. 93-98.
9. Буличев А. Проблемні питання встановлення взаємозв'язку понять «публічний службовець», «державний службовець» і «військовослужбовець». *Підприємництво, господарство і право*. 2013. № 8. С. 138-142.
10. Колодій А. Громадянське суспільство: доктрина та вітчизняна практика. *Право України*. 2013. № 9. С. 270-282.
11. Константний О. Окремі проблеми становлення самостійної судової влади в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 10. С. 33-38.
12. Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 18. Ст. 133.
13. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон від 12.05.2022р. № 2259-ІХ. *Голос України* від 19.05.2022 — № 107.
14. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лютого 2014 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 13. Ст. 222.
15. Про комітети Верховної Ради України : Закон України від 4 квітня 1995 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 19. Ст. 134.
16. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року (зі змінами і

допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.

17. Косінов С. Народ як первинний суб'єкт здійснення контролю над публічною владою. *Право України*. 2013. № 10. С. 178-184.

18. Костюченко О. Інструментальна теорія С. С. Алексєєва. *Юридична Україна*. 2013. № 2. С. 15-20.

19. Куян І. До питання про родові і видові поняття суверенітету. *Право України*. 2013. № 10. С. 185-193.

20. Литвин І. Історико-правові аспекти становлення публічної влади на місцевому рівні в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2013. № 6. С. 67-71.

21. Наливайко Л. Р. Державний лад України: теоретико-правова модель : монографія. Харків : Право, 2009. 600 с.

22. Наливайко Л. Р. Європейський досвід забезпечення транспарентності державної влади. *Держава і право. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Спецвипуск*. Київ., 2014. С. 51-58.

23. Наливайко Л. Співвідношення категорій «конституційний лад» та «державний лад» в умовах конституційної модернізації. *Право України*. 2014. № 9. С. 32-44.

24. Німченко В. Референдум як форма народовладдя потребує конституційного врегулювання. *Право України*. 2013. № 6. С. 235-241.

25. Селіванов О. А. Конституційний судовий контроль за актами органів державної влади України: моногр. Київ: Парлам. вид-во, 2018. 184 с.

Змістовий модуль VIII

Конституційно-правові основи організації та функціонування законодавчої влади в Україні

ТЕМА 10.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ЇЇ РОБОТИ

(Лекції – 6 год. Практичні заняття – 8 год.)

Конституційний статус Верховної Ради України. Верховна Рада – єдиний орган законодавчої влади в Україні, парламент України. Парламент та його ознаки. Види парламентів. Верховна Рада України – парламент типу “перетворюючого органу”. Функції Верховної Ради.

Кількісний склад та структура Верховної Ради. Строк повноважень Верховної Ради. Дострокове припинення повноважень Верховної Ради.

Компетенція Верховної Ради України: поняття, конституційне закріплення. Законодавча компетенція. Питання, що визначаються та встановлюються виключно законами України. Фінансова, установча та контрольна компетенція Верховної Ради. Контрольні повноваження Верховної Ради щодо Президента України та органів виконавчої влади.

Конституційно-правовий статус народного депутата України. Статус народного депутата України. Несумісність депутатського мандата з іншими видами діяльності. Форми діяльності народного депутата. Зміст правового статусу народного депутата України; законодавче регулювання. Право депутатського запиту. Гарантії діяльності народного депутата. Депутатська недоторканість. Дострокове припинення повноважень народного депутата. Конституційно-правові основи відповідальності народного депутата України.

Органи та посадові особи при Верховній Раді. Голова Верховної Ради України. Керівництво Верховної Ради України. Народні депутати України. Депутатські фракції і групи. Комітети Верховної Ради України. Тимчасові комісії. Апарат Верховної Ради України. Рахункова палата Верховної Ради України. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: порядок призначення, повноваження.

Законодавчий процес та інші спеціальні парламентські процедури. Стадії законодавчого процесу. Поняття законодавчої ініціативи. Суб'єкти права законодавчої ініціативи у Верховній Раді. Попереднє обговорення законопроектів у комітетах Верховної Ради. Порядок обговорення

законопроекту на планерних засіданнях Верховної Ради в ході трьох читань. Прийняття законопроекту. Промульгація закону Президентом України. Введення в дію законів та інших актів Верховної Ради.

Практичне заняття 1

1. Сутність і суб'єкти законодавчої влади. Парламентаризм
2. Конституційно-правові засади діяльності Верховної Ради України.
3. Функції Верховної Ради України.
4. Повноваження Верховної Ради України: поняття, конституційне закріплення.

Практичне заняття 2

1. Компетенція Верховної Ради України.
2. Склад та структура Верховної Ради України.
3. Акти Верховної Ради України.

Практичне заняття 3

1. Конституційно-правовий статус народного депутата України.
2. Органи та посадові особи при Верховній Раді.
3. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини як орган парламентського контролю.

Практичне заняття 4

1. Законодавчий процес та інші спеціальні парламентські процедури.
2. Стадії законодавчого процесу.
3. Порядок обговорення законопроекту на планерних засіданнях Верховної Ради в ході трьох читань.
4. Прийняття законопроекту. Введення в дію законів та інших актів Верховної Ради.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Афанасьєва М.В., Бальцій Ю.Ю., Батан Ю.Д. та ін. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. За заг. ред. М.В. Афанасьєвої, А.А. Єзерова; тех. ред. Ю.Д. Батан. Одеса : Юридична література, 2017. С. 179-193. URL: [http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО Навч посіб ОЮА 2017.pdf](http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ_ПРАВО_Навч_посіб_ОЮА_2017.pdf).
2. Майданник О.О. Конституційне право України: Навч. посіб. К: Алерта, 2011. С. 201-263. URL: [http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/38871/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ Посібник Майданник 2011.pdf](http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/38871/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ_ПРАВО_УКРАЇНИ_Посібник_Майданник_2011.pdf).
3. Ковалів М.В., Гаврильців М.Т., Бліхар М.М. Конституційне право України: Навчальний посібник. Львів: ТОВ «Ліга-прес», 2014. С. 226-278. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112404/mod_resource/content/1/posibnik_kovaliv_2014.pdf.
4. Наливайко В.А. Лекції з дисципліни «Конституційне право». Дніпро: ДДУВС, 2019. С. 452-534. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112406/mod_resource/content/1/konspekt_nalivayko.pdf.
5. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 р. *Офіційний вісник України*. 2016. № 51. Ст. 1799.
6. Про визначення порядку обчислення скликань Верховної Ради України : Закон України від 1 лютого 2000 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 8. Ст. 52.
7. Про комітети Верховної Ради України : Закон України від 4 квітня 1995 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 19. Ст. 134.
8. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності : Указ Президента від 10 червня 1997 року (зі змінами і допов.). *Урядовий кур'єр*.

1997. № 107-108.

9. Про Рахункову палату: Закон України від 02 липня 2015 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2015, № 36, ст.360.
10. Про статус народного депутата України : Закон України від 17 листопада 1992 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 3. Ст. 17.
11. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23 грудня 1997 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 20. Ст. 99.
12. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10 лютого 2010 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 14-15, № 16-17. Ст. 133.
13. Легін Л. М. Законодавчий процес в Україні: теоретико-правове дослідження: моногр. Івано-Франківськ; Дрогобич: Коло, 2015. 132 с.
14. Барабаш Ю. Г. Парламентський контроль в Україні: проблеми теорії та практики: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2004. 205 с.
15. Берназюк І. М. Реалізація актів стратегічної (програмної) правотворчості парламенту, глави держави та уряду як гарантія прямої демократії: моногр. Ужгород: Гельветика, 2017. 483 с.
16. Кадук Т. Д. Принципи парламентського контролю. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 9. С. 58-66.
17. Майданник О. Контрольна функція парламенту: сутність, зміст, призначення. *Право України*. 2013. № 5. С. 280-286.
18. Наливайко Л. Р. Роль фракцій у реалізації представницької функції Верховної Ради України в контексті конституційної реформи. *Влада. Людина. Закон*. 2003. № 10. С. 99-102.
19. Наливайко Л. Р. Функції Верховної Ради України: критерії класифікації та види. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2003. № 11. С. 5-14.
20. Погорілко В. Функції українського парламенту. Від номінального до реального. *Віче*. 2002. № 2. С. 17-21.
21. Словська І. Є. Конституційно-правовий статус парламенту – Верховної Ради України: моногр. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 336 с.

Змістовий модуль ІХ

Глава держави та його місце в механізмі державної влади

ТЕМА 11.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СТАТУС ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ.

(Лекції – 4 год. Практичні заняття – 4 год.)

Поняття глави держави та його місце в механізмі державної влади. Функції Президента України.

Акти Президента України. Конституційні підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України. Відставка Президента України. Неможливість виконання Президента України своїх обов'язків за станом здоров'я. Усунення Президента України з поста в порядку імпічменту Верховною Радою. Виконання обов'язків Президента України у разі дострокового припинення повноважень Президента України.

Конституційний статус адміністрації Президента України. Конституційний статус Ради національної безпеки і оборони України як координаційного органу при Президентові України. Персональний склад, функції і компетенція Ради національної безпеки і оборони України.

Практичне заняття 1

1. Загальна характеристика інституту президента. Становлення інституту президента в Україні.
2. Конституційно-правові засади інституту Президента України.
3. Порядок обрання Президента України та строк його повноважень.
4. Функції та повноваження Президента України.

Практичне заняття 2

1. Адміністрація Президента України.
2. Конституційний статус Ради національної безпеки і оборони України як координаційного органу при Президентові України
3. Акти Президента України.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Афанасьєва М.В., Бальцій Ю.Ю., Батан Ю.Д. та ін. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. За заг. ред. М.В. Афанасьєвої, А.А. Єзерова; тех. ред. Ю.Д. Батан. Одеса : Юридична література, 2017. С. 194-203. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО Навч посіб ОЮА 2017.pdf.
2. Майданник О.О. Конституційне право України: Навч. посіб. К: Алерта, 2011. С. 264-282. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/38871/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ Посібник Майданник 2011.pdf.
3. Ковалів М.В., Гаврильців М.Т., Бліхар М.М. Конституційне право України: Навчальний посібник. Львів: ТОВ «Ліга-прес», 2014. С. 279-320. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112404/mod_resource/content/1/posibnik_kovaliv_2014.pdf.
4. Наливайко В.А. Лекції з дисципліни «Конституційне право». Дніпро: ДДУВС, 2019. С. 535-580. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112406/mod_resource/content/1/konspekt_nalivayko.pdf.
5. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 р. *Офіційний вісник України*. 2016. № 51. Ст. 1799).
6. Про вибори Президента України : Закон України від 5 березня 1999 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 14. Ст. 81.
7. Про Державний фонд сприяння місцевому самоврядуванню України : Указ Президента України від 24 червня 2010 року. *Офіційний вісник України*. 2010. № 49.
8. Про забезпечення, обслуговування та охорону Президента України : Постанова Верховної Ради України від 4 січня 1992 року. *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 1999. № 8. с. 86.
9. Берназюк Я. Особливості урядового контролю за нормотворчою діяльністю Президента України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 7. с. 41-48.
10. Задорожня Г. В. Джерела нормативної регламентації правового статусу глави держави. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 8. с. 65-73.
11. Зозуля О. І. Конституційно-правовий статус Адміністрації Президента України: моногр. Харків: Харків юридичний, 2014. 300 с.
12. Паска О. В. Інститут президентства як чинник державного управління суспільними змінами (досвід посткомуністичних країн): автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Львів, 2017. 20 с.
13. Рогожин А. Правовий статус глави держави. *Право України*. 2000. № 7. С. 134-135.
14. Савчин М. Президент України у конституційній системі: забезпечення континуїтету та належного функціонування публічної влади главою держави. *Вісник Академії правових наук України*. 2005. № 3. С. 65-73.
15. Чорна О. О. Комунікативний імідж Президента: моногр. Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2017. 296 с.
16. Шатіло В. А. Інститут президентства в системі державної влади України: моногр. Київ. Укр. центр політ. менедж., 2004. 159 с.

ТЕМА 12.

**ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ
СТАТУС**

(Лекції – 4 год. Практичне заняття – 4 год.)

Система органів виконавчої влади. Місце та роль Кабінету Міністрів в механізмі державної влади як уряду України. Поняття уряду держави та його функції.

Склад та порядок формування Кабінету Міністрів України. Порядок формування Кабінету Міністрів. Конституційний порядок призначення на посаду Прем'єр-міністра України. Компетенція та повноваження Кабінету Міністрів. Постанови і розпорядження Кабінету Міністрів.

Відповідальність Кабінету Міністрів. Відставка Прем'єр-міністра України та інших членів Кабінету Міністрів України.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади: система, порядок формування. Акти органів виконавчої влади. Основні завдання та функції міністерств. Завдання та функції Міністерства внутрішніх справ України.

Система місцевих органів виконавчої влади. Конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій. Порядок формування, структура, функції та повноваження голів місцевих державних адміністрацій. Порядок призначення та відповідальність голів місцевих державних адміністрацій. Підстави та порядок припинення повноважень голів місцевих державних адміністрацій.

Військові адміністрації – тимчасові державні органи на територіях, на яких введено воєнний стан. Компетенція військових адміністрацій.

Практичне заняття 1

1. Поняття, ознаки, система виконавчої влади в Україні
2. Конституційно-правові засади, функції та мета роботи органів виконавчої влади в Україні
3. Порядок формування та припинення діяльності Кабінету Міністрів України
4. Організація діяльності Кабінету Міністрів України
5. Акти Кабінету Міністрів України

Практичне заняття 2

1. Порядок взаємодії Кабінету Міністрів України з іншими органами державної влади та органами місцевого самоврядування
2. Організація діяльності центральних органів виконавчої влади України
3. Військові державні адміністрації: поняття, структура, компетенція.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Афанасьєва М.В., Бальцій Ю.Ю., Батан Ю.Д. та ін. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. За заг. ред. М.В. Афанасьєвої, А.А. Єзерова; тех. ред. Ю.Д. Батан. Одеса : Юридична література, 2017. С. 204-215. URL: [http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО Навч посіб ОЮА 2017.pdf](http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ_ПРАВО_Навч_посіб_ОЮА_2017.pdf).
2. Майданник О.О. Конституційне право України: Навч. посіб. К: Алерта, 2011. С. 283-300. URL: [http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/38871/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ Посібник Майданник 2011.pdf](http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/38871/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ_ПРАВО_УКРАЇНИ_Посібник_Майданник_2011.pdf).
3. Ковалів М.В., Гаврильців М.Т., Бліхар М.М. Конституційне право України: Навчальний посібник. Львів: ТОВ «Ліга-прес», 2014. С. 321-364. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112404/mod_resource/content/1/posibnik_kovaliv_2014.pdf.
4. Наливайко В.А. Лекції з дисципліни «Конституційне право». Дніпро: ДДУВС,

5. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 р. *Офіційний вісник України*. 2016. № 51. Ст. 1799).
6. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лютого 2014 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 13. Ст. 222.
7. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43.
8. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 березня 2011 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 385.
9. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квітня 1999 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 20-21. Ст. 190.
10. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 9 грудня 2010 року (зі змінами і допов.). *Офіційний вісник України*. 2010. № 94.
11. Авер'янов В. Б. «Подвійний» центр виконавчої влади: особливості взаємовідносин глави держави і уряду в Україні. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 4-5. С. 21-32.
12. Берназюк Я. О. Особливості урядового контролю за нормотворчою діяльністю Президента України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 7. С. 41-48.
13. Битяк Ю. Виконавча влада в Україні. *Право України*. 2009. № 12. С. 30-38.
14. Вавженчук С. Я. Конституційні основи розвитку виконавчої влади в Україні: моногр. Київ: Атіка, 2011. 216 с.
15. Крупчан О. Загальна характеристика змісту компетенції органів виконавчої влади. *Юридична Україна*. 2013. № 8. с. 45-49.
16. Крупчан О. Методологія досліджень діяльності органів виконавчої влади в науці адміністративного права. *Юридична Україна*. 2013. № 9. С. 22-27.
17. Наливайко Л. Р. Конституційно-правові засади державного управління в контексті європейського законодавства. *Ефективність державного управління в контексті глобалізації та євроінтеграції* : матеріали наук.-практ. конф. за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. – К. : Вид-во НАДУ, 2003. С. 27-28.
18. Совгіря О. В. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України: сучасний стан та тенденції розвитку : монографія. О. В. Совгіря. К. : Юрінком Інтер, 2012. 464 с.
19. Совгіря О. В. Позапарламентська відповідальність Кабінету Міністрів України: сучасний стан та перспективи правового регулювання. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 2. С. 38-44.
20. Француз-Яковець Т. А. Особливості взаємодії двопалатного парламенту з органами виконавчої влади в практиці сучасних демократичних держав. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 7. С. 27-33.

МОДУЛЬ 5

СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Змістовий модуль XI

Конституційно-правові засади судочинства

ТЕМА 13.

ОРГАНИ СУДОВОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ЇХ РОБОТИ

(Лекції – 2 год. Практичне заняття – 4 год.)

Поняття і сутність судової влади. Характеристика основних конституційних засад

судочинства. Мета правосуддя. Право на захист. Конституційні принципи організації та функціонування судових систем.

Судова система України та її ознаки. підстави для звільнення та припинення повноважень судді.

Вищий антикорупційний суд України. Громадська рада міжнародних експертів. Вищий суд з питань інтелектуальної власності.

Органи суддівського самоврядування. Вища рада правосуддя. Державна судова адміністрація України. Вища кваліфікаційна комісія суддів України.

Поняття і характеристика конституційного контролю. Співвідношення категорій «конституційний контроль», «судовий конституційний контроль» та «конституційна юстиція». Основні етапи становлення та розвитку конституційної юстиції в Україні.

Повноваження Конституційного Суду України. Порядок формування Конституційного Суду України. Організаційна структура Конституційного Суду України.

Форми та суб'єктів звернення до Конституційного Суду України. Стадії конституційного провадження. Порядок оприлюднення актів Конституційного Суду України. Правова природа рішень і висновків Конституційного Суду України та його юридичних позицій.

Практичне заняття 1

1. Поняття і сутність судової влади. Характеристика основних конституційних засад судочинства

2. Конституційні принципи організації та функціонування судових систем
3. Судова система України
4. Вищий антикорупційний суд України
5. Вищий суд з питань інтелектуальної власності
6. Органи суддівського самоврядування
7. Вища рада правосуддя
8. Державна судова адміністрація України
9. Вища кваліфікаційна комісія суддів України

Практичне заняття 2

1. Поняття, ознаки, функції конституційного судочинства
2. Конституційно-правові засади діяльності Конституційного Суду України.
3. Порядок формування Конституційного Суду України, його чисельний склад, структура, вимоги до суддів

3. Звернення до Конституційного Суду України
4. Акти Конституційного Суду

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Афанасьєва М.В., Бальцій Ю.Ю., Батан Ю.Д. та ін. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. За заг. ред. М.В. Афанасьєвої, А.А. Єзерова; тех. ред. Ю.Д. Батан. Одеса : Юридична література, 2017. С. 216-241. URL: [http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО Навч посіб ОЮА 2017.pdf](http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ_ПРАВО_Навч_посіб_ОЮА_2017.pdf).

2. Майданник О.О. Конституційне право України: Навч. посіб. К: Алерта, 2011. С. 301-341. URL: [http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/38871/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ Посібник Майданник 2011.pdf](http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/38871/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ_ПРАВО_УКРАЇНИ_Посібник_Майданник_2011.pdf).

3. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 р. Офіційний вісник України. 2016. № 51. Ст. 1799).

4. Наливайко В.А. Лекції з дисципліни «Конституційне право». Дніпро: ДДУВС, 2019. С. 654-756. URL:

http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112406/mod_resource/content/1/konspekt_nalivayko.pdf.

5. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02 червня 2016 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.
6. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13 липня 2017 року (зі змінами і допов.). *Офіційний вісник України*. 2017. № 63.
7. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року (зі змінами і допов.). *Урядовий кур'єр*. 2005. № 153-154.
8. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282.
9. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2018, № 24, ст.212.
10. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 12 грудня 2016 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 7-8. Ст. 50.
11. Про відновлення довіри до судової влади в Україні: Закон України від 08.04.2014 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2014, № 23, ст.870.
12. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2016, № 28, ст.532.
13. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23 грудня 1993 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1994, N 11, ст.50
14. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43.
15. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2016, № 4, ст.43.
16. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12.02.2015 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2015, № 18, № 19-20, ст.132.
17. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.
18. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2-3. Ст. 12.
19. Регламент Конституційного Суду України від 22 лютого 2018 року. *Вісник Конституційного суду України*. 2018. № 2. Стор. 14.
20. Базов В. Актуальні питання забезпечення гласності судового процесу в адміністративному судочинстві України. *Право України*. 2014. № 3. С. 38-46.
21. Бакірова І. О. Офіційне тлумачення Конституції та законів України як одна із форм забезпечення судового захисту прав людини і громадянина Конституційним Судом України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 4-5. с. 52-63.
22. Барабаш Ю. Преюдиціальність рішень Конституційного Суду України: проблемні питання теорії та практики. *Право України*. 2010. № 6. с. 45-49.
23. Барский В. Правовая природа судебного конституционного контроля в Украине. *Юридический вестник*. 1998. № 1. с. 48-51.
24. Бондарчук І. В. Рішення Конституційного Суду України у правовому регулюванні діяльності політичних партій і громадських організацій. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 5. с. 106-113.
25. Бринцев В. Д. Стандарти правової держави: втілення у національну модель організаційного забезпечення судової влади. Харків: Право, 2010. 464 с.
26. Веніславський Ф. Інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України в механізмі забезпечення стабільності конституційного ладу. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 2. с. 61-69.
27. Волвенко П. В. Діяльність Конституційного Суду України щодо тлумачення Конституції України: теоретичний аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2006. 24 с.
28. Гергелійник В. Конституційний Суд в системі органів контрольної влади: теоретичні аспекти. *Право України*. 1999. № 5. с. 81-85.
29. Гончаренко О. Перспективи реформування Європейського суду з прав людини.

Підприємництво, господарство і право. 2013. № 2. с. 170

30. Городовенко В. Засади побудови судової системи України. *Юридична Україна.* 2012. № 9. с. 78-87.

31. Гультай М. П. Конституційна скарга як прояв дії верховенства права. *Право України.* 2012. № 9. С. 316-324.

32. Евсеев А. Судебные ошибки в деятельности Конституционного Суда Украины: к постановке проблемы. *Підприємництво, господарство і право.* 2010. № 8. с. 3-6.

33. Євграфова Є. Доступність правосуддя: можливості судової реформи. *Право України.* 2012. № 8. с. 279-287.

34. Кампо В. Деякі проблеми розвитку конституційної юстиції в Україні. *Право України.* 2010. № 6. с. 60-65.

35. Коваленко В. Конституційний Суд України як ключова інституція в механізмі гарантій прав і свобод людини в Україні. *Вісник Конституційного Суду України.* 2014. № 2. с. 66-73.

36. Козюбра М. Система судів в Країні та місце в ній Верховного Суду України: стан та перспективи реформування. *Право України.* 2012. № 11-12. с. 15-28.

37. Ліфшиць Ю. Правовий статус Конституційного Суду. *Право України.* 1994. № 5-6. с. 6-8.

38. Маркерт Т. Роль Верховного Суду України в механізмі виконання зобов'язань держави у сфері захисту прав людини. *Право України.* 2012. № 11-12. с. 207-211.

39. Остапенко В. В. Конституційна скарга у механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина. *Форум права.* 2016. № 4. С. 240-251.

40. Рабінович П. М. Інтерпретація верховенства права Конституційним Судом України (доктринальний коментар). *Право України.* 2006. № 11. С. 2731.

41. Селіванов О. А. Конституційний судовий контроль за актами органів державної влади України (науково-практичний аналіз): моногр. Київ: Парламентське вид-во, 2018. 182 с.

42. Федоренко В. В. Основні конституційні засади судочинства в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2015. 20 с.

Змістовий модуль XII

Конституційно-правові засади національної безпеки. Правоохоронні та контрольні наглядові органи.

ТЕМА 14.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

(Лекції – 4 год. Практичне заняття – 4 год.)

Національна безпека України в епоху глобалізації.

Поняття «національна безпека». Глобальні зміни безпекової ситуації та зростання непередбачуваності та невизначеності сприяли творенню проекту нової стратегії національної безпеки.

Національні інтереси України. Загрози національній безпеці України. Законодавчі основи забезпечення національної безпеки. Система забезпечення національної безпеки. Концепція національної безпеки України.

Поняття, об'єкти, суб'єкти, принципи, сили та засоби національної безпеки.

Теорія національної безпеки. Основні об'єктами національної безпеки. Суб'єкти національної безпеки.

Політична, національна, інформаційна, економічна, соціальна, екологічна, гуманітарна, науково-технічна, демографічна, продовольча, ресурсна, енергетична, фінансово-грошова, військова, кримінальна безпека.

Співвідношення національної безпеки України міжнародною безпекою. Національні

інтереси України. Пріоритетні зовнішні національні інтереси України.

Класифікація загроз й небезпек. Співвідношення понять "інформаційна безпека" і "інформаційна загроза".

Розвиток вітчизняної військової науки. Створення стабільних військово-економічних зв'язків України з іншими державами. Дестабілізуючі чинники міжнародної та національної безпеки. Міжнародний тероризм, насильницький екстремізм.

Конституційно-правовий статус ради національної безпеки та оборони України і її нормопроектний потенціал.

Конституційно-правовий статус РНБО її завдання, функції та компетенція. Персональний склад РНБО. Засідання РНБО.

Поняття, організація та структура збройних сил України. Міністр оборони України. Військово-політичне керівництво Збройними Силами України. Адміністративне керівництво Збройними Силами України.

Фінансування Збройних Сил України.

Національна поліція України як центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Національна гвардія України – військово формування з правоохоронними функціями, у системі Міністерства внутрішніх справ України.

Добровольче формування територіальної громади - воєнізований підрозділ, сформований на добровільній основі з громадян України, які проживають у межах території відповідної територіальної громади.

Служба безпеки України як державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України.

Гарантування прав, свобод і обов'язків громадян при забезпеченні безпеки. Гарантії прав та свобод людини й громадянина, механізм оборони та захисту цих прав і свобод у звичайних умовах забезпечення (режиму функціонування) національної безпеки України.

Запровадження надзвичайного або воєнного стану в Україні. Особливості реалізації прав, свобод і обов'язків громадян у період воєнного стану в Україні.

Практичне заняття 1

1. Національна безпека України в епоху глобалізації
2. Національні інтереси України. Загрози національній безпеці України
3. Законодавчі основи забезпечення національної безпеки
4. Поняття, об'єкти, суб'єкти, принципи, сили та засоби національної безпеки

Практичне заняття 2

1. Конституційно-правовий статус Ради національної безпеки та оборони України і її нормопроектний потенціал
2. Поняття, організація та структура Збройних Сил України
3. Гарантування прав, свобод і обов'язків громадян при забезпеченні безпеки.
4. Особливості реалізації прав, свобод і обов'язків громадян у період воєнного стану в Україні.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21 лютого 2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 19. Ст. 583).
2. Наливайко В.А. Лекції з дисципліни «Конституційне право». Дніпро: ДДУВС, 2019. С. 856-925. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112406/mod_resource/content/1/konspekt_nalivayko.pdf.

3. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 9. Ст. 106.
4. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року. *Голос України*. 2018. № 122.
5. Про Національну гвардію України: Закон від 13.03.2014. № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*: 2014, № 17, ст.594
6. Про національну поліцію: Закон від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*, 2015, № 40-41, ст.379
7. Про основи національного спротиву: Закон від 16.07.2021р. № 1702-IX. *Верховна Рада України*, 2021 р., № 41, стор. 2, стаття 339
8. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.
9. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 23. Ст. 176.
10. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 35. Ст. 237.
11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України»: Указ Президента України від 24 вересня 2015 року. *Урядовий кур'єр*. 2015. № 178.
12. Про Службу безпеки України: Закон від 25.03.1992 № 2229-XII. *Відомості Верховної Ради України*, 1992, № 27, ст.382
13. Антонов В. О. Конституційно-правові засади національної безпеки України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2018. 39 с.
14. Антонов В. О. Конституційно-правові засади національної безпеки України: моногр. Київ: Талком, 2017. 575 с.
15. Антонов В. О. Національна безпека як складовий елемент національного суверенітету. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2011. Вип. 51. С. 210-214.
16. Антонов В. Політика національної безпеки України в сучасних умовах: проблеми та реалії. *Право України*. 2014. № 5. с. 106-114.
17. Волинець В. Правові аспекти реалізації оборонної функції сучасної держави. *Юридична Україна*. 2013. № 5. с. 4-10.
18. Волинець В. Функція гарантування національної безпеки в контексті державно-правового розвитку сучасної України. *Юридична Україна*. 2013. № 1. с. 9-16.
19. Євенко Д. В. Конституційно-правове забезпечення оборонної функції України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Маріуполь, 2014. 20 с.
20. Лемак О. В. Конституційно-правові основи забезпечення національної безпеки в Угорщині: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Ужгород, 2017. 19 с.
21. Наливайко Л. Р. Інформаційна безпека та інформаційна політика в Україні: конституційно-правовий аспект. *Вісник Запорізького державного університету*. 2003. № 1. с. 60-65.
22. Олійник О. Інформаційний простір як основа соціально-економічного, політичного і культурного забезпечення інформаційної безпеки Україні. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 4. с. 98

ТЕМА 15.

АНТИКОРУПЦІЙНІ ОРГАНИ. СУБ'ЄКТИ ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

(Лекції – 2 год. Практичне заняття – 2 год.)

Правові основи, функції та принципи організації діяльності прокуратури. Функції прокуратури. Система органів прокуратури. Структура органів прокуратури. Прокурорський нагляд за додержанням законів про права і свободи людини і громадянина.

Суб'єкти, відповідальні за координацію антикорупційної політики держави. Спеціально

уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції. Суб'єктами, які беруть участь у запобіганні, виявленні, у здійсненні заходів щодо припинення корупційних правопорушень Національне антикорупційне бюро України (НАБУ). Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП). Державне бюро розслідувань (ДБР). Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК)

Практичне заняття 1

1. Правові основи, функції та принципи організації діяльності прокуратури.
2. Суб'єкти, відповідальні за координацію антикорупційної політики держави.
3. Національне антикорупційне бюро України (НАБУ).
4. Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП).
5. Державне бюро розслідувань (ДБР).
6. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК)

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21 лютого 2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 19. Ст. 583).
2. Про запобігання корупції» Закон України від 14 жовтня 2014 року №1700-VII. *Офіційний вісник України*. 2014. № 44. Ст. 9.
3. Американська конвенція проти корупції, прийнята на третьому пленарному засіданні ООН 29 березня 1996 року. *Матеріали міжнародного семінару «Антикорупційні розслідування та стратегія попередження корупції»* (Київ, 15-16 травня 2002 року). К, 2002. С. 68-78.
4. Декларація Організації об'єднаних націй про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях від 16 грудня 1996 р. *Міжнародні правові акти та законодавство окремих країн про корупцію*. Упоряд.: М.І. Камлик та ін. К.: Школяр, 1999. 480 с.
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Конвенцію ратифіковано із заявами Законом №251-V від 18.10.2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. №49.
6. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: Прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text.
7. Конвенція про корупцію у контексті кримінального права (ETS 173): Прийнята Радою Європи (м. Страсбург) 4 листопада 1998 р. і відкрита дія підписання 27 січня 1999 р. *Матеріали міжнародного семінару «Антикорупційні розслідування та стратегія попередження корупції»* (Київ, 15-16 травня 2002 р.). К., 2002. С. 49-61.
8. Конвенція про кримінальну відповідальність за корупцію: Прийнята Радою Європи (м. Страсбург) 4 листопада 1998 р. і відкрита для підписання 27 січ. 1999 р. *Міжнародні правові акти та законодавство окремих країн про корупцію*. Упоряд.: М.І. Камлик та ін. - К.: Школяр, 1999. 480 с
9. Ангелко І. В. Корупція в Україні – явище закономірне. *Наук. вісник НЛТУ України*. 2008. Вип. 18.9. С. 171–174.
10. Михненко А.М., Руснак О.В., Мудров А.М. та ін. Запобігання та протидія корупції : навч. посіб. За ред. А.М. Михненка. 4-те вид., переробл. й доповн. К.: ДННУ «Акад. фін. управління», 2013. 666 с. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112415/mod_resource/content/1/antikorrupciia_posibnik_mihnik.pdf.
11. Банчук О. Запобігання і протидія корупції в органах місцевого самоврядування. Практичний посібник. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». К. : ТОВ «Софія-А», 2012. 88 с. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112416/mod_resource/content/1/posibnik_decentr_banchuk.pdf.
12. Рахімкулов Е.Р., Климович О.В., Панцир С.І. та ін. Антикорупційна політика України : навч. посіб. для чл. громад. рад.. Л., 2011. 136 с.
13. Антикорупційне законодавство України. К. : Центр адаптації державної служби до

стандартів Європейського Союзу, 2009. 16 с. URL: http://savran-rda.odessa.gov.ua/Web_savran-rda/Arhiv/1.pdf.

14. Ариели Д. Вся правда о неправде. Почему и как мы обманываем. Пер. с англ. П. Миронова. М. : Манн, Иванов и Фербер, 2013. 288 с.

15. Ариели Д. Поведенческая экономика. Почему люди ведут себя иррационально и как заработать на этом. Пер. с англ. П. Миронова. М. : Манн, Иванов и Фербер, 2013. 296 с.

16. Аринин А. Н. Инструменты противодействия коррупции. *Следователь*. 2009. № 6. С. 11–20.

17. Бакуменко В.Д., Кравченко С.О. Адміністративна реформа. *Енциклопедія державного управління* : у 8 т. Т. 8: Публічне врядування. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К. : НАДУ, 2011. С. 21–23.

18. Бакунин М. А. Коррупция. О Макиавелли. Развитие государственности. Предисл. Н. М. Пирумовой. *Вопр. философии*. 1990. № 12. С. 53–66.

19. Балаев А. Ш. Законодательное определение коррупции: общая характеристика и критический анализ. *Учен. зап. Казан. ун-та*. 2009. Т. 151, кн. 4. С. 140–146.

20. Заброда Д.Г., Колпаков В.К. Адміністративно–правові проблеми взаємодії суб'єктів боротьби з корупцією: Монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-тет внутр. справ, 2007. 147 с.

21. Роуз-Аккерман С. Коррупция и государство: причины, следствия, реформы. Пер. с англ. О. А. Алякринского. М. : Логос, 2003. 343 с.

22. Савчук О. П. Корупція: багатоаспектність явища : навч. посіб. О. П. Савчук, В. Л. Бабич, В. А. Бабич. Ірпінь : Нац. ун-т ДПС України, 2009. 68 с.

МОДУЛЬ 6.

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНИ

Змістовий модуль XIII

Місцеве самоврядування. Територіальний устрій.

ТЕМА 16.

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.

(Лекції – 2 год. Практичне заняття – 2 год.)

Поняття місцевого самоврядування та його природа. Основні наукові концепції та його природа. Основні наукові концепції місцевого самоврядування. місцевого самоврядування і місцеве управління. Міжнародно-правова регламентація з питань організації місцевого самоврядування. Європейська Хартія про місцеве самоврядування. Визначення ознак місцевого самоврядування в Європейській Хартії.

Сучасні моделі (схеми) місцевого самоврядування. Конституційне закріплення моделі місцевого самоврядування в Україні.

Історія становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні. Новітній етап розвитку місцевого самоврядування в Україні. Розвиток законодавства про місцеве самоврядування в Україні.

Територіальна, матеріальна і фінансова основи місцевого самоврядування. Фінансова підтримка місцевого самоврядування державою.

Система місцевого самоврядування. Форми здійснення місцевого самоврядування територіальною громадою. Органи та посадові особи місцевого самоврядування. Статус сільських, селищних, міських рад як представницьких органів місцевого самоврядування. Компетенція сільської, селищної, міської Ради. Статус голів, депутатів і виконавчих органів ради та їх повноваження. Надання органам місцевого самоврядування окремих повноважень органів виконавчої влади, сфера делегованих повноважень.

Відповідальність та підконтрольність органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Особливості статусу районних та обласних рад як місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст. Компетенція районних та обласних рад.

Рішення органів місцевого самоврядування: порядок прийняття та юридична сила. Зупинення та відміна актів органів місцевого самоврядування. Гарантії прав місцевого самоврядування. Судовий захист прав місцевого самоврядування.

Практичне заняття 1

1. Поняття та сутність місцевого самоврядування.
2. Історія становлення і розвитку місцевого самоврядування в Україні.
3. Теорії місцевого самоврядування: громадівська, державницька, соціального обслуговування, муніципального дуалізму та інші.
4. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування.
5. Принципи, завдання та функції місцевого самоврядування в Україні.
6. Поняття системи місцевого самоврядування та її елементи.
7. Громада як первинний елемент системи місцевого самоврядування.
8. Представницькі та виконавчі органи місцевого самоврядування. Місце та роль органів самоорганізації населення в системі місцевого самоврядування.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Афанасьєва М.В., Бальцій Ю.Ю., Батан Ю.Д. та ін. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. За заг. ред. М.В. Афанасьєвої, А.А. Єзерова; тех. ред. Ю.Д. Батан. Одеса : Юридична література, 2017. С. 242-254. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО Навч посіб ОЮА 2017.pdf.
2. Майданник О.О. Конституційне право України: Навч. посіб. К: Алерта, 2011. С. 361-380. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/38871/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ Посібник Майданник 2011.pdf.
3. Ковалів М.В., Гаврильців М.Т., Бліхар М.М. Конституційне право України: Навчальний посібник. Львів: ТОВ «Ліга-прес», 2014. С. 387-400. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112404/mod_resource/content/1/posibnik_kovaliv_2014.pdf.
4. Наливайко В.А. Лекції з дисципліни «Конституційне право». Дніпро: ДДУВС, 2019. С. 754-818. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112406/mod_resource/content/1/konspekt_nalivayko.pdf.
5. Конституція України від 28 червня 1996 року (зі змінами і допов.) Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 ; *Офіційний вісник України*. 2010. №72/1 Спеціальний випуск. С. 15. Ст. 2598. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24 Ст. 170.
6. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1990. № 31. Ст. 429.
7. Про проголошення незалежності України: Постанова Верховної Ради УРСР від 24 серпня 1991 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 38. Ст. 502.
8. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року. *Офіційний вісник України*. 2013. № 39. Ст. 1418.
9. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.
10. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон від 05 лютого 2015 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 13. Ст. 91.
11. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 2021. Ст. 190.
12. Про День місцевого самоврядування: Указ Президента України від 25 листопада 2000 року. *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2002. № 10: Місцеве

самоврядування в Україні. С. 145.

13. Про державну підтримку розвитку місцевого самоврядування в Україні: Указ Президента України від 30 серпня 2001 року (зі змінами і допов.). *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2002. № 10: Місцеве самоврядування в Україні. С. 86-87.

14. Гулевська С. Ф. Роль органів місцевого самоврядування у забезпеченні соціальних прав громадян: дис. ... канд. наук з держ. упр. Харків, 2012. 215 с.

15. Белец Ж. А. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні: моногр. Київ: Рідна мова, 2016. 742 с.

16. Беззубко Л.В., Стойка А.В., Кольцова Д.В., Скопец О.В., Нівінська Я.О. Взаємодія органів місцевого самоврядування і громадськості : Моногр.; Донецьк : Норд-компьютер, 2006. 204 с.

17. Смеляненко К. О. Трансформація повноважень органів місцевого самоврядування в процесі їх реформування. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2016. № 71. С. 269-283.

18. Журавський В. Питання реформування місцевого самоврядування в Україні. *Право України*. 2005. № 11. С. 24-26.

19. Собченко Л. Проблеми функціонування органів самоорганізації населення та їх взаємодії з органами місцевого самоврядування: моногр. Київ: К.І.С., 2014. 173 с.

ТЕМА 17.

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ УКРАЇНИ. АВТОНОМНА РЕСПУБЛІКА КРИМ.

(Лекції – 2 год. Практичне заняття – 2 год.)

Поняття територіального устрою держави. Територіальний та державний устрій. Ознаки унітарних та федеративних держав. Різновиди унітарних держав. Конституційне закріплення форми державного устрою України як відносно децентралізованої унітарної держави.

Поняття та система адміністративно-територіального устрою Країни. Види адміністративно-територіальних одиниць.

Засади територіального устрою Країни.

Автономія: поняття та види. Автономія установ і автономія колективів. Територіальна та екстериторіальна автономія колективів. Види та форми територіальної автономії. Адміністративно-територіальна, національно-територіальна і національно-державна автономія. Автономія в Україні. Конституційний статус АРК. Представництво Президента України в АРК.

Правовий режим окупованої території. Нормативно-правові акти, що регулюють правовий режим окупованої території.

Практичне заняття 1

1. Поняття територіального устрою України
2. Система адміністративно-територіального устрою України
3. Автономна Республіка Крим – територіальна автономія у складі України
4. Основні засади територіального устрою України
5. Правовий режим окупованих територій

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Афанасьєва М.В., Бальцій Ю.Ю., Батан Ю.Д. та ін. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. За заг. ред. М.В. Афанасьєвої, А.А. Єзерова; тех. ред. Ю.Д. Батан. Одеса : Юридична література, 2017. С. 161-168. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ_ПРАВО_Навч_посіб_ОЮА_2017.pdf.

2. Майданник О.О. Конституційне право України: Навч. посіб. К: Алерта, 2011. С. 342-360. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/38871/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ_ПРАВО_УКРАЇНИ_Посібник_Майданник_2011.pdf.

3. Ковалів М.В., Гаврильців М.Т., Бліхар М.М. Конституційне право України: Навчальний посібник. Львів: ТОВ «Ліга-прес», 2014. С. 365-386. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112404/mod_resource/content/1/posibnik_kovaliv_2014.pdf.
4. Наливайко В.А. Лекції з дисципліни «Конституційне право». Дніпро: ДДУВС, 2019. С. 819-855. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112406/mod_resource/content/1/konspekt_nalivayko.pdf.
5. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21 лютого 2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 19. Ст. 583).
6. Про державний кордон України: Закон України від 4 листопада 1991 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 2. Ст. 15.
7. Про Автономну Республіку Крим: Закон України від 17 березня 1995 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 11. Ст. 69.
8. Про столицю України місто-герой Київ : Закон України від 15 січня 1999 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 11. Ст. 79.
9. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України від 15 квітня 2014 р. (зі змінами і допов.) *Відомості Верховної Ради України*. 2014, № 26, ст.892
10. Батанов О. Конституційно-правові проблеми територіального устрою України: доктринальні та прикладні аспекти. *Право України*. 2014. № 9. с. 11-21.
11. Бондар М. Територія як конституційна цінність: поєднання публічно-владних та приватно-особистісних засад. *Право України*. 2014. № 9. с. 22-31.
12. Журавський В. Щодо реформування адміністративно-територіального устрою України. *Право України*. 2005. № 8. с. 16-18.
13. Калюжний Р. Наукова праця з проблеми державного устрою. *Право України*. 2000. № 8. с. 133-137.
14. Магновський І. Й. Територіальний устрій України: моногр. Івано-Франківськ: Тіповіт, 2011. 474 с.
15. Орзих М. Государственное устройство Украины в условиях государственно-правовой реформы. *Юридический вестник*. 1999. № 2. с. 9295.
16. Орзих М. Інноваційна реконструкція адміністративно-територіального устрою України. *Право України*. 2005. № 7. с. 11-15.
17. Іщенко О.П. Конституційно-правові основи адміністративно-територіального устрою України: моногр. Київ: Юрінком Інтер, 2014. 223 с.

Змістовий модуль XIV

Державне регулювання архітектурної і будівельної та містобудівної діяльності

ТЕМА 18.

ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ АРХІТЕКТУРИ І МІСТОБУДУВАННЯ

(Лекції – 2 год. Практичне заняття – 2 год.)

Державне регулювання архітектури і будівництва. Зміст державного регулювання г у сфері архітектури і містобудування. Функцій та методи державного регулювання у сфері архітектури і містобудування. Державна політика у сфері архітектури і містобудування. Генеральний план міста.

Суб'єкти у сфері архітектури і містобудування. Компетенція Кабінету Міністрів України у сфері містобудування. Міністерство регіонального розвитку та будівництва України. Компетенція обласних і районних Рад народних депутатів у сфері містобудування на їх території. Компетенція сільських, селищних, міських Рад народних депутатів у сфері

містобудування. Комунальні підприємства. Державна інспекція архітектури та містобудування України.

Система нормативно-правових актів у сфері архітектури і містобудування. Особливості регулювання містобудівної діяльності на територіях, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Відбудова зруйнованих промисловості, аграрного сектору різних сфер громадських будівель, захисних споруд цивільного захисту, реконструкція, капітальний ремонт об'єктів критичної інфраструктури та житла внутрішньо переміщеним особам і людям, які втратили його внаслідок воєнних дій. Співпраця органів виконавчої влади, військової адміністрації, державних підприємств й установ, місцевих громад, міжнародних партнерів їх роль у фінансуванні відбудови України.

Практичне заняття 1

1. Державне регулювання архітектури і будівництва.
2. Суб'єкти у сфері архітектури і містобудування.
3. Система нормативно-правових актів у сфері архітектури і містобудування.
4. Правове регулювання відбудови України.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Афанасьєва М.В., Бальцій Ю.Ю., Батан Ю.Д. та ін. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. За заг. ред. М.В. Афанасьєвої, А.А. Єзерова; тех. ред. Ю.Д. Батан. Одеса : Юридична література, 2017. С. 161-168. URL: [http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО Навч посіб ОЮА 2017.pdf](http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ_ПРАВО_Навч_посіб_ОЮА_2017.pdf).
2. Майданник О.О. Конституційне право України: Навч. посіб. К: Алерта, 2011. С. 342-360. URL: [http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/38871/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ Посібник Майданник 2011.pdf](http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/38871/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ_ПРАВО_УКРАЇНИ_Посібник_Майданник_2011.pdf).
3. Ковалів М.В., Гаврильців М.Т., Бліхар М.М. Конституційне право України: Навчальний посібник. Львів: ТОВ «Ліга-прес», 2014. С. 365-386. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112404/mod_resource/content/1/posibnik_kovaliv_2014.pdf.
4. Наливайко В.А. Лекції з дисципліни «Конституційне право». Дніпро: ДДУВС, 2019. С. 819-855. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112406/mod_resource/content/1/konspekt_nalivayko.pdf.
5. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21 лютого 2014 р. Офіційний вісник України. 2014. № 19. Ст. 583).
6. Цивільний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 2003, №№ 40-44, ст.356.
7. Господарський кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144
8. Земельний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 2002, № 3-4, ст.27
9. Про Генеральну схему планування території України: Закон від (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України 2002, N 30, ст.204
10. Про основи містобудування: Закон від 16.10.1992. (зі змінами і допов.) Відомості Верховної Ради України, 1992, № 52, ст.683
11. Про архітектурну діяльність: Закон від 20 трав. 1999 р. (зі змінами і допов.) Відомості Верховної Ради України, 1999, № 31, ст.246
12. Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду: Закон від 22.12.2006. (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України, 2007, № 10, ст.88
13. Про землеустрій: Закон від 22.05.2003. (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України, 2003, № 36, ст.282

ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ТА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Індивідуальне завдання підлягає захисту студентом на заняттях, які призначаються додатково. Індивідуальне завдання може бути виконане у різних формах. Студенти можуть зробити його у вигляді реферату. Реферат повинен мати обсяг 18-24 сторінок А4 тексту (кегель Times New Roman, шрифт 14, інтервал 1,5), включати план, структуру основної частини тексту відповідно до плану, висновки і список літератури, складений відповідно до ДСТУ 8302:2015. В рефераті можна помістити словник базових понять до теми. Водночас індивідуальне завдання може бути виконане в інших формах, наприклад, у вигляді презентації у форматі Power Point. В цьому разі обсяг роботи визначається індивідуально – залежно від теми.

Як виконання індивідуального завдання за рішенням викладача може бути зарахована участь студента у міжнародній або всеукраїнській науково-практичній конференції з публікацією у матеріалах конференції тез на одну з тем, дотичних до змісту дисципліни, або публікація статті на одну з таких тем в інших наукових виданнях.

Текст індивідуального завдання подається викладачу не пізніше, ніж за 2 тижні до закінчення семестру. Заняття із захисту індивідуальних завдань призначаються не пізніше, ніж за 1 тиждень до закінчення семестру. Викладач має право вимагати доопрацювання індивідуального завдання, якщо воно не відповідає вимогам.

Тематика індивідуальних завдань для студентів денної та контрольних робіт для студентів заочної форми навчання

1. Поняття та предмет галузі конституційного права.
2. Місце та роль конституційного права в системі національного права України.
3. Конституційно-правові норми та їх специфіка.
4. Конституційно-правові інститути та їх характеристика.
5. Поняття та система джерел конституційного права України. Специфічні джерела конституційного права України.
6. Конституційно-правова відповідальність.
7. Види конституцій та способи їх ухвалення.
8. Історія конституційного розвитку України.
9. Правонаступність України.
10. Загальна характеристика Конституції України 1996 р.
11. Поняття конституційного ладу та його основні характеристики.
12. Конституційне закріплення форми Української держави.
13. Політичні, економічні і соціальні засади конституційного ладу України.
14. Конституційні принципи культурної і мовної політики України.
15. Державна символіка України.
16. Громадянство України: поняття та ознаки.
17. Єдність і відмінність понять “людина”, “особистість”, “громадянин”.
18. Визнання громадянства України.
19. Підстави набуття та умови прийняття до громадянства України.
20. Підстави припинення громадянства України.
21. Повноваження державних органів та посадових осіб щодо вирішення питань громадянства України.
22. Поняття, природа та риси конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. Поняття невід'ємних прав людини.
23. Єдність та відмінність прав людини і прав громадянина.
24. Класифікація та загальна характеристика конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні.
25. Аналіз соціально-економічних прав та свобод.
26. Політичні права і свободи.

27. Гарантії забезпечення та механізми захисту прав і свобод особистості в Україні.
28. Міжнародні стандарти прав людини та їх вплив на розвиток законодавства України.
29. Основні конституційні обов'язки громадян України.
30. Правовий статус іноземців в Україні.
31. Статус біженців в Україні.
32. Право та притулок, депортація та екстрадиція іноземців.
33. Форми здійснення народного суверенітету.
34. Поняття та суть інституту виборчого права. Основні виборчі системи світу.
35. Основи виборчого законодавства України.
36. Особливості виборчої системи України.
37. Порядок організації та проведення виборів депутатів Верховної Ради України.
38. Поняття та види референдумів. Предмет референдуму.
39. Законодавство про референдум.
40. Порядок організації та проведення референдумів в Україні.
41. Конституційне регулювання питань організації і діяльності органів державної влади.
42. Поняття та основні принципи парламентаризму. Види парламентів.
43. Статус і структура Верховної Ради України.
44. Комітети і комісії Верховної Ради: склад, порядок формування, функції та повноваження.
45. Депутатські фракції.
46. Статус народного депутата України.
47. Функції та повноваження Верховної Ради України.
48. Поняття та стадії законодавчого процесу.
49. Прийняття, оприлюднення та введення в дію законів України.
50. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: функції та повноваження.
51. Конституційний статус Рахункової палати.
52. Структура Апарату Верховної Ради України.
53. Загальна характеристика Регламенту Верховної Ради України.
54. Поняття та основні етапи розвитку інституту президентства.
55. Конституційний статус Президента України та його роль в механізмі державної влади.
56. Порядок обрання Президента України.
57. Функції та повноваження Президента України. Акти Президента України.
58. Апарат Президента України. Секретаріат Президента України.
59. Дострокове припинення повноважень Президента України: процедура імпічменту.
60. Правовий статус Ради національної безпеки і оборони України.
61. Конституційний статус Кабінету Міністрів України.
62. Склад, порядок формування та повноваження Кабінету Міністрів України.
63. Система органів виконавчої влади. Центральні органи виконавчої влади.
64. Місцеві органи виконавчої влади: система, порядок формування та повноваження.
65. Конституційні основи організації і діяльності органів прокуратури.
66. Система органів прокуратури.
67. Засоби прокурорського реагування та їх правові наслідки.
68. Конституційні принципи правосуддя.
69. Система судових органів України.
70. Законодавство про судоустрій та судочинство.
71. Конституційно-правовий статус Конституційного Суду України.
72. Склад, порядок організації та повноваження Конституційного Суду України.
73. Процедура розгляду справ Конституційним Судом України та її юридичні наслідки.
74. Правовий статус Вищої ради юстиції.
75. Загальні засади та система адміністративно-територіального устрою України.
76. Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим.
77. Організація та проведення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим.
78. Поняття, природа та ознаки місцевого самоврядування.
79. Історія становлення місцевого самоврядування в Україні.
80. Законодавство про місцеве самоврядування.

81. Система місцевого самоврядування.
82. Порядок організації та проведення виборів депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів.
83. Органи місцевого самоврядування: ради та їх виконавчі органи.
84. Особливості статусу районних та обласних рад як органів місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад, сіл, селищ, міст.
85. Статус депутатів місцевих рад.
86. Особливості здійснення місцевого самоврядування в м. Києві за Законом України “Про столицю України – місто-герой Київ” від 15 січня 1999 р.
87. Порядок внесення змін до Конституції України.
88. Прикінцеві та перехідні положення Конституції України.
89. Конституційно-правові основи національної безпеки і оборони України.
90. Державне регулювання архітектури і будівництва.
91. Державна політика у сфері архітектури і містобудування. Генеральний план міста.
92. Суб’єкти у сфері архітектури і містобудування.
93. Система нормативно-правових актів у сфері архітектури і містобудування.

МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Вивчення курсу «Конституційне право України» в організаційному плані здійснюється за модульно-рейтинговою системою, яка спрямована на активізацію поглибленого засвоєння студентами конституційно-правових явищ, сучасних державно-правових відносин і політичних процесів і самостійну творчу роботу з формування власної правової культури.

Рейтингова оцінка з дисципліни – це сума оцінок (балів) усіх видів навчання студентів, які передбачаються навчальною програмою. До них відносяться :

- відвідування лекцій і наявність та якість конспектів лекцій;
- відвідування семінарів та участь в них:
  - а) виступи з доповідями ,
  - б) доповнення доповідей,
  - г) вміння формулювати і ставити питання, вести дискусії
- написання та захист індивідуальних завдань.

Модульний контроль проводиться після завершення практичних занять і здійснюється за навчальними матеріалом, що розглядався в курсі. Формою модульного контролю є письмові контрольні роботи, тестування та усне опитування студентів.

До модульного контролю допускаються студенти, які виконали усі види навчальних робіт, передбачених навчальною програмою.

Студенти, які не пройшли модульний контроль, не допускаються до підсумкового контролю (екзамену).

За дозволом деканату та за згодою кафедри окремі студенти (при наявності необхідної мотивації) можуть в додатковий час спробувати підвищити свій рейтинг модульного контролю.

При оцінюванні знань студентів використовується чотирибальна шкала оцінювання (5, 4, 3, 2), яка водночас приводиться у відповідність до європейської шкали оцінювання ECTS за таблицею:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Студенту, який має підсумкову оцінку за дисципліну від 35 до 59 балів, призначається додаткова залікова сесія. В цьому разі він повинен виконати додаткові завдання, визначені викладачем.

Студент має право на опротестування результатів контролю (апеляцію). Правила подання та розгляду апеляції визначені внутрішніми документами КНУБА, які розміщені на сайті КНУБА та зміст яких доводиться до студентів на початку вивчення дисципліни.

Розподіл балів, які отримують студенти

I семестр (залік)

Поточне оцінювання та самостійна робота						ІЗ	Підсумковий тест	Сума
M1		M2		M3				
ЗМ1	ЗМ2	ЗМ3	ЗМ4	ЗМ5	ЗМ6			
10	10	10	10	10	10	20	20	100

II семестр (іспит)

Поточне оцінювання та самостійна робота								ІЗ	Іспит	Сума
М4				М5		М6				
ЗМ7	ЗМ8	ЗМ9	ЗМ10	ЗМ11	ЗМ12	ЗМ13	ЗМ14			
7	7	7	7	7	7	7	7	14	30	100

ПИТАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття і предмет конституційного права як галузі права України.
2. Місце конституційного права в системі права України.
3. Поняття і особливості конституційно-правових норм.
4. Види конституційно-правових норм.
5. Особливості структури конституційно-правових норм.
6. Поняття і особливості конституційно-правових відносин.
7. Джерела галузі конституційного права України.
8. Прогалини і колізії у конституційному праві та шляхи їх усунення.
9. Конституційно-правові інститути: поняття і види.
10. Поняття і предмет науки конституційного права України.
11. Методи науки конституційного права України.
12. Функції науки конституційного права України.
13. Конституційне закріплення принципу розподілу влади та його реалізація в механізмі держави.
14. Закріплення принципу народного суверенітету Конституції України.
15. Роль науки конституційного права у розбудові держави і права України.
16. Поняття і сутність конституції.
17. Конституційна реформа в Україні від 02.06.2016 року.
18. Функції конституції.
19. Місце конституції в системі національного законодавства України.
20. Юридичні властивості конституції України.
21. Особливості суб'єктів і порядку прийняття, зміни та відміни конституцій.
22. Конституційне закріплення принципу розподілу влади та його реалізація в механізмі держави
23. Пряма дія норм конституції України.
24. Конституція України і міжнародно-правові акти.
25. Властивості Конституції України як Основного Закону.
26. Правова охорона Конституції України.
27. Основні принципи Конституції України.
28. Основні етапи конституційного розвитку України.
29. Загальні засади конституційного ладу як конституційний інститут.
30. Конституційне визначення України як суверенної, незалежної, демократичної держави.
31. Конституційне визначення України як соціальної і правової держави.
32. Закріплення принципу народного суверенітету в Конституції України.
33. Гуманістичні засади конституційного ладу України.
34. Конституційне закріплення форми правління Української держави.
35. Конституційні засади форми державного устрою України.
36. Конституційні засади державного режиму в Україні.
37. Конституційні засади здійснення функцій Української держави.
38. Конституційні засади політичних відносин в Україні.
39. Конституційні засади економічних відносин в Україні.
40. Конституційне визначення об'єктів права власності українського народу.
41. Конституційне регулювання права власності на землю в Україні.
42. Конституційні форми здійснення демократії в Україні.

43. Конституційний принцип політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності суспільного життя в Україні.
44. Конституційні засади національної політики Української держави.
45. Конституційні засади культурної політики Української держави.
46. Конституційний статус української мови.
47. Конституційні засади зовнішньополітичної діяльності України.
48. Державні символи України.
49. Порядок підготовки прийняття та внесення змін до Конституції України.
50. Зміст і співвідношення понять «людина», «особа», «громадянин».
51. Конституційні засади правового статусу людини і громадянина в Україні.
52. Поняття громадянства. Конституційні засади громадянства України.
53. Підстави і порядок виникнення і припинення громадянства України. Закон «Про громадянство України» від 18 січня 2001 року.
54. Поняття, зміст і види конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні.
55. Поняття і зміст обов'язків людини і громадянина в Україні та їх конституційна регламентація.
56. Поняття і види гарантій прав і обов'язків людини і громадянина та їх закріплення в Конституції України.
57. Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради з прав людини.
58. Правовий статус іноземців в Україні. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22 вересня 2011 року.
59. Право на притулок і його регламентація в конституційному праві України.
Характеристика Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 8 липня 2011 року.
60. Виборча система України.
61. Безпосередня і представницька демократія: поняття і форми прояву.
62. Поняття і види виборів.
63. Поняття і зміст активного і пасивного виборчого права в Україні.
64. Поняття і види референдумів.
65. Конституційне закріплення системи державних органів України.
66. Конституційні принципи організації і діяльності органів державної влади в Україні.
67. Поняття і соціальне призначення законодавчої влади. Її співвідношення з виконавчою та судовими владою..
68. Конституційний склад, порядок обрання і строк повноважень Верховної Ради України.
69. Мажоритарна та пропорційна виборчі системи. Особливості правового регулювання в законодавстві України.
70. Статус народного депутата України.
71. Підстави дострокового припинення повноважень народного депутата України.
72. Компетенція Верховної Ради України.
73. Конституційний статус Президента України.
74. Компетенція Президента України.
75. Контрасигнація актів Президента України.
76. Конституційні підстави і процедура дострокового припинення повноважень Президента України.
77. Усунення Президента України з поста в порядку імпічменту.
78. Поняття і соціальне призначення виконавчої влади. Її співвідношення з законодавчою та судовою владою.
79. Конституційна система органів виконавчої влади в Україні.
80. Порядок формування і компетенція Кабінету Міністрів України.
81. Підстави і порядок припинення повноважень Кабінету Міністрів, Прем'єр-міністра та інших членів Кабінету Міністрів України.
82. Місцеві органи виконавчої влади (система, склад, порядок формування і компетенція)
83. Поняття і соціальне призначення судової влади. Її співвідношення з законодавчою та виконавчою владою.

84. Форми звернення до Конституційного Суду України.
85. Система судоустрою України.
86. Конституційний статус суддів в Україні.
87. Конституційна юрисдикція (поняття, сутність і форми здійснення).
88. Порядок формування і повноваження Конституційного Суду України.
89. Статус суддів Конституційного Суду України.
90. Конституційні засади територіального устрою України.
91. Конституційний статус Автономної Республіки Крим.
92. Поняття, сутність і форми місцевого самоврядування.
93. Конституційні засади місцевого самоврядування в Україні.
94. Конституційні засади співвідношення норм міжнародного права і законодавства України.
95. Принцип недискримінації у законодавстві України.
96. Зміст принципу рівності прав і свобод людини і громадянина.
97. Свобода пересування та вільний вибір місця проживання в Україні.
98. Електронна петиція. Порядок її подання та розгляд.
99. Конституційна скарга.
100. Депутатська недоторканність.

ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

1. Списування під час тестування та інших опитувань, які проводяться у письмовій формі, заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). У разі виявлення фактів списування з боку студента він отримує інше завдання. У разі повторного виявлення призначається додаткове заняття для проходження тестування.

2. Тексти індивідуальних завдань (в т.ч. у разі, коли вони виконуються у формі презентацій або в інших формах) перевіряються на плагіат. Для цілей захисту індивідуального завдання оригінальність тексту має складати не менше 70%. Виключення становлять випадки зарахування публікацій студентів у матеріалах наукових конференціях та інших наукових збірниках, які вже пройшли перевірку на плагіат.

ПОЛІТИКА ЩОДО ВІДВІДУВАННЯ

1. Студент, який пропустив аудиторне заняття з поважних причин, має продемонструвати викладачу та надати до деканату ФУПП документ, який засвідчує ці причини.

2. Студент, який пропустив лекційне заняття, повинен законспектувати зміст цього заняття та продемонструвати конспект викладачу до складання заліку.

3. Студент, який пропустив практичне заняття, повинен законспектувати джерела, які були визначені викладачем як обов'язкові для конспектування, та продемонструвати конспект викладачу до складання заліку.

4. За об'єктивних причин (хвороба, міжнародне стажування тощо) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Методичне забезпечення

I. Законодавчі акти, міжнародні договори

I.1 Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 року. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 28. Ст. 532.

I.2 Конституція (Основний Закон) України. Прийнята Верховною Радою УРСР 20 квітня 1978 року. Відомості Верховної Ради УРСР. 1978. № 18. Ст. 286.

- I.3 Американська конвенція проти корупції, прийнята на третьому пленарному засіданні ООН 29 березня 1996 року. Матеріали міжнародного семінару «Антикорупційні розслідування та стратегія попередження корупції» (Київ, 15-16 травня 2002 року). К, 2002. С. 68-78.
- I.4 Виборчий кодекс України від 19 грудня 2019 р. №396-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. №№7, 8, 9. Ст.48. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/396-20#Text>.
- I.5 Декларація Організації об'єднаних націй про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях від 16 грудня 1996 р. *Міжнародні правові акти та законодавчо окремих країн про корупцію*. Упоряд.: М.І. Камлик та ін. К.: Школяр, 1999. 480 с.
- I.6 Декларація прав національностей України від 01.11.91 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. №53.
- I.7 Декларація прав національностей України від 1 листопада 1991. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 53. Ст. 799.
- I.8 Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1990. № 31. Ст. 429.
- I.9 Європейська Конвенція про громадянство. Міжнародний договір від 7 листопада 1997 року (Витяг). *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2001. № 11. С. 69-77.
- I.10 Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року. *Офіційний вісник України*. 2013. № 39. Ст. 1418.
- I.11 Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93.
- I.12 Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 р. №393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №47. Ст.256.
- I.13 Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35, 3536, 37. Ст. 446.
- I.14 Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Конвенцію ратифіковано із заявами Законом №251-V від 18.10.2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. №49.
- I.15 Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: Прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text.
- I.16 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13.
- I.17 Конвенція про корупцію у контексті кримінального права (ETS 173): Прийнята Радою Європи (м. Страсбург) 4 листопада 1998 р. і відкрита дія підписання 27 січня 1999 р. *Матеріали міжнародного семінару «Антикорупційні розслідування та стратегія попередження корупції»* (Київ, 15-16 травня 2002 р.). К., 2002. С. 49-61.
- I.18 Конвенція про кримінальну відповідальність за корупцію: Прийнята Радою Європи (м. Страсбург) 4 листопада 1998 р. і відкрита для підписання 27 січ. 1999 р. *Міжнародні правові акти та законодавство окремих країн про корупцію*. Упоряд.: М.І. Камлик та ін. - К.: Школяр, 1999. – 480 с.
- I.19 Конвенція про статус апатридів. Міжнародний договір від 28 вересня 1954 року (Витяг). *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2001. № 11. С. 131-139.
- I.20 Конвенція про статус біженців. Документ ООН від 28 липня 1951 року (Витяг). *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2001. № 11. С. 111-120.
- I.21 Конституція Автономної Республіки Крим від 21 жовтня 1998 року. *Сборник нормативно-правових актів Автономной Республики Крым*. 1998. № 12. с. 2389. Ст. 1008.
- I.22 Про Автономну Республіку Крим: Закон України від 17 березня 1995 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 11. Ст. 69.
- I.23 Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282.
- I.24 Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту від 08.07.2011 № 3671-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012 р. № 16. Ст. 146.
- I.25 Про визначення порядку обчислення скликань Верховної Ради України : Закон України від 1 лютого 2000 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 8. Ст. 52.
- I.26 Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав

людини. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. №30. Ст.260.

I.27 Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2018, № 24, ст.212.

I.28 Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 12 грудня 2016 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 7-8. Ст. 50.

I.29 Про відновлення довіри до судової влади в Україні: Закон України від 08.04.2014 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2014, № 23, ст.870.

I.30 Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту соціальних, трудових та інших прав фізичних осіб, у тому числі під час воєнного стану, та спрощення обліку робочих місць для осіб з інвалідністю: Закон від 18.10.2022. № 2682-IX. *Голос України*. 2022, № 226

I.31 Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон від 12.05.2022р. № 2259-IX. *Голос України* від 19.05.2022 — № 107.

I.32 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення: Закон України від 01 липня 2011 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2011 № 44. Ст. 30.

I.33 Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2016, № 28, ст.532.

I.34 Про громадські об'єднання : Закон України від 22 березня 2012 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 1. Ст.1.

I.35 Про громадські об'єднання: Закон від 22.03.2012 № 4572-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 30. Ст. 1097.

I.36 Про громадянство України: Закон від 18.01.2001 р. №2235-III. *Офіційний вісник України*. 2001. №9. ст.342.

I.37 Про День місцевого самоврядування: Указ Президента України від 25 листопада 2000 року. *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2002. № 10: Місцеве самоврядування в Україні. С. 145.

I.38 Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23 грудня 1993 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1994, N 11, ст.50

I.39 Про державний кордон України: Закон України від 4 листопада 1991 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 2. Ст. 15.

I.40 Про Державний реєстр виборців : Закон України від 22 лютого 2007 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 20. Ст. 282.

I.41 Про Державний фонд сприяння місцевому самоврядуванню України : Указ Президента України від 24 червня 2010 року. *Офіційний вісник України*. 2010. № 49.

I.42 Про державну підтримку розвитку місцевого самоврядування в Україні: Указ Президента України від 30 серпня 2001 року (зі змінами і допов.). *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2002. № 10: Місцеве самоврядування в Україні. С. 86-87.

I.43 Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43.

I.44 Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон від 05 лютого 2015 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 13. Ст. 91.

I.45 Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон від 20.10.2014. № 1706-VII, *Відомості Верховної Ради України*, 2015, № 1, ст.1.

I.46 Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12.02.2015 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2015, № 18, № 19-20, ст.132.

I.47 Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України від 15 квітня 2014 р. (зі змінами і допов.) *Відомості Верховної Ради України*. 2014, № 26, ст.892.

I.48 Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків: Закон від 08.09.2005 р. №2866-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. №52. Ст.561.

I.49 Про забезпечення, обслуговування та охорону Президента України : Постанова Верховної Ради України від 4 січня 1992 року. *Бюлетень законодавства і юридичної практики*

України. 1999. № 8. с. 86.

- I.50 Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.
- I.51 Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим : Закон України від 23 грудня 1998 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 5-6. Ст. 43.
- I.52 Про захист конституційних прав громадян на землю: Закон від 20 січня 2005 р. №2375-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. №10. Ст.194.
- I.53 Про імміграцію: Закон від 07.06.2001 р. №2491-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 41. Ст. 197.
- I.54 Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лютого 2014 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 13. Ст. 222.
- I.55 Про комітети Верховної Ради України : Закон України від 4 квітня 1995 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 19. Ст. 134.
- I.56 Про Конституційний Суд України : Закон України від 13 липня 2017 року (зі змінами і допов.) *Офіційний вісник України*. 2017. № 63.
- I.57 Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.
- I.58 Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квітня 1999 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 20-21. Ст. 190.
- I.59 Про національні меншини в Україні: Закон від 25 червня 1992 р. №2494-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №36. Ст.529.
- I.60 Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року. *Голос України*. 2018. № 122.
- I.61 Про Національну гвардію України: Закон від 13.03.2014. № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*: 2014, № 17, ст.594
- I.62 Про Національну поліцію: Закон від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*, 2015, № 40-41, ст.379.
- I.63 Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 9. Ст. 106.
- I.64 Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 9 грудня 2010 року (зі змінами і допов.). *Офіційний вісник України*. 2010. № 94.
- I.65 Про основи національного спротиву: Закон від 16.07.2021р. № 1702-IX. *Верховна Рада України*, 2021 р., № 41, стор. 2, стаття 339
- I.66 Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності : Указ Президента від 10 червня 1997 року (зі змінами і допов.). *Урядовий кур'єр*. 1997. № 107-108.
- I.67 Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.
- I.68 Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 23. Ст. 176.
- I.69 Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон від 22.09.2011 № 3773-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012 р. № 19-20. Ст. 179.
- I.70 Про проголошення незалежності України : Постанова Верховної Ради УРСР від 24 серпня 1991 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 38. Ст. 502.
- I.71 Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2-3. Ст. 12.
- I.72 Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 35. Ст. 237.
- I.73 Про Рахункову палату: Закон України від 02 липня 2015 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2015, № 36, ст.360.
- I.74 Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10 лютого 2010 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 14-15, № 16-17. Ст. 133.
- I.75 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України»: Указ Президента України від 24 вересня 2015

року. *Урядовий кур'єр*. 2015. № 178.

I.76 Про Службу безпеки України: Закон від 25.03.1992 № 2229-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*, 1992, № 27, ст.382

I.77 Про статус народного депутата України : Закон України від 17 листопада 1992 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 3. Ст. 17.

I.78 Про столицю України місто-герой Київ : Закон України від 15 січня 1999 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 11. Ст. 79.

I.79 Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02 червня 2016 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.

I.80 Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23 грудня 1997 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 20. Ст. 99.

I.81 Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 березня 2011 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 385.

I.82 Про Центральну виборчу комісію : Закон України від 30 червня 2004 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 36. Ст. 448.

I.83 Регламент Конституційного Суду України від 22 лютого 2018 року. *Вісник Конституційного суду України*. 2018. № 2. Стор. 14.

II. Підручники, навчальні посібники, конспекти та тексти лекцій

II.1 Афанасьєва М.В., Бальцій Ю.Ю., Батан Ю.Д. та ін. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. За заг. ред. М.В. Афанасьєвої, А.А. Єзерова; тех. ред. Ю.Д. Батан. Одеса : Юридична література, 2017. 256 с. URL: [http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО Навч посіб ОЮА 2017.pdf](http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/47962/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ_ПРАВО_Навч_посіб_ОЮА_2017.pdf).

II.2 Банчук О. Запобігання і протидія корупції в органах місцевого самоврядування. Практичний посібник. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». К. : ТОВ «Софія-А», 2012. 88 с. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112416/mod_resource/content/1/posibnik_decentr_banchuk.pdf.

II.3 Барабаш Ю. Г. Конституційне право України: посіб. Харків: Право, 2012. 303 с.

II.4 Виборче право України : навч. посібник за ред. В. Ф. Погорілка, М. І. Ставнійчук. – К. : Парламентське вид-во, 2003. 383 с.

II.5 Ієрусалімов О.І., Стахурський М.Ф., Ієрусалімова І.О. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина: Курс лекцій, навч.-метод. та довідк. матер. до них / За заг. ред. засл. юриста України, д-ра юрид.наук, проф. І.П. Голосніченка. К.: ГАН, 2004. 352 с.

II.6 Конституційне право України : підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, В.П. Колісник та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с. URL: https://pravoizdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=4283&download_id=1336

II.7 Конституційне право. Підручник. За заг. ред. О.С. Бакумова, Т.І. Гудзь, М.І. Марчука. Харків, 2019. 484 с. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10085/Konstytutsiine%20pravo_pidruchnyk_KhNUVS_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y

II.8 Конституційне право : підручник / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер ; ОБСЄ. - Київ : ВАІТЕ, 2021. - 528 с.

II.9 Конституційне право України : підручник. 10-е (ювілейне) видання 2: перероблене та доповнене. Ужгород : РІК-У, 2020. 504 с.

II.10 Конституційне право України: підруч. 8-е вид. перероб. та допов. Ужгород: Гельветика, 2018. 410 с.

II.11 Ковалів М.В., Гаврильців М.Т., Бліхар М.М. Конституційне право України: Навчальний посібник. Львів: ТОВ «Ліга-прес», 2014. 402 с. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112404/mod_resource/content/1/posibnik_kovaliv_2014.pdf.

II.12 Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2003. 336 с.

II.13 Майданник О.О. Конституційне право України: Навч. посіб. К: Алерта, 2011. 380 с.

URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/38871/mod_resource/content/1/КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ Посібник Майданник 2011.pdf.

II.14 Михненко А.М., Руснак О.В., Мудров А.М. та ін. Запобігання та протидія корупції : навч. посіб. За ред. А.М. Михненка. 4-те вид., переробл. й доповн. К.: ДННУ «Акад. фін. управління», 2013. 666 с. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112415/mod_resource/content/1/antikorrupciia_posibnik_mihnik.pdf.

II.15 Наливайко В.А. Лекції з дисципліни «Конституційне право». Дніпро: ДДУВС, 2019. 925 с. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/112406/mod_resource/content/1/konspekt_nalivayko.pdf.

II.16 Наливайко Л.Р., Степаненко К.В., Щербина Є.М. Міжнародний захист прав людини : навчальний посібник. Дніпропетровськ : ДДУВС, 2014. 152 с.

II.17 Рабінович П.М., Хавронюк М.І. Права людини і громадянина: Навч. посібник. К.: Атіка, 2004. 464 с.

II.18 Рахімкулов Е.Р., Климович О.В., Панцир С.І. та ін. Антикорупційна політика України : навч. посіб. для чл. громад. рад.. Л., 2011. 136 с.

II.19 Савчук О. П. Корупція: багатоаспектність явища : навч. посіб. О. П. Савчук, В. Л. Бабич, В. А. Бабич. Ірпінь : Нац. ун-т ДПС України, 2009. 68 с.

II.20 Термінологічний довідник (глосарій) з конституційного права українською та англійською мовами (для здобувачів вищої освіти спеціальності 081 «Право»; 293 «Міжнародне право») ступеня освіти «Бакалавр» / укл. І. С. Щебетун, Е. М. Деркач; за заг. ред. І. С. Щебетун. Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2023. 62 с.

II.21 Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. 2-е вид., перероб. і доп. К.: Юрінком Інтер, 2006. 510 с.

III. Монографічні джерела, наукові статті

III.1 Nalivayko L. R. Performance problems of the Ukrainian state in social sphere . *European Journal Of Natural History* (London). 2006. № 5. P. 85-86.

III.2 Авер'янов В. Б. «Подвійний» центр виконавчої влади: особливості взаємовідносин глави держави і уряду в Україні. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 4-5. С. 21-32.

III.3 Аземша І. Особливості формування інституту юридичної відповідальності в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 44-47.

III.4 Ангелко І. В. Корупція в Україні – явище закономірне. *Наук. вісник НЛТУ України*. 2008. Вип. 18.9. С. 171–174.

III.5 Андреев Д. Правосвідомість у структурі соціально-правової комунікації. *Юридична Україна*. 2013. № 5. С. 11-16.

III.6 Андреев Д. Природне право у працях Лейбніца. *Юридична Україна*. 2012. № 5. С. 12-15.

III.7 Андрущакевич Ю. Сутність конкретизації сучасного права. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 2. с. 269-276.

III.8 Антикоррупционная политика : учеб. пособие / под ред. Г. Сатарова. М. : РА“СПАС”, 2004. 368 с.

III.9 Антикорупційне законодавство України. К. : Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2009. 16 с. URL: http://savran-rda.odessa.gov.ua/Web_savran-rda/Arhiv/1.pdf.

III.10 Антонов В. О. Конституційно-правові засади національної безпеки України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2018. 39 с.

III.11 Антонов В. О. Конституційно-правові засади національної безпеки України: моногр. Київ: Талком, 2017. 575 с.

III.12 Антонов В. О. Національна безпека як складовий елемент національного суверенітету. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2011. Вип. 51. С. 210-214.

III.13 Антонов В. Політика національної безпеки України в сучасних умовах: проблеми та реалії. *Право України*. 2014. № 5. с. 106-114.

- Ш.14 Ариели Д. Вся правда о неправде. Почему и как мы обманываем. Пер. с англ. П. Миронова. М. : Манн, Иванов и Фербер, 2013. 288 с.
- Ш.15 Ариели Д. Поведенческая экономика. Почему люди ведут себя иррационально и как заработать на этом. Пер. с англ. П. Миронова. М. : Манн, Иванов и Фербер, 2013. 296 с.
- Ш.16 Аринин А. Н. Инструменты противодействия коррупции. *Следователь*. 2009. № 6. С. 11–20.
- Ш.17 Арнаутова Л. М. Соціальний вимір правового регулювання інформаційної політики щодо європейської інтеграції. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 4. С. 117-124.
- Ш.18 Бабенко К. Участь парламенту у формуванні уряду: проблеми і перспективи конституційної реформи в Україні. *Юридична Україна*. 2012. № 1 (109). С. 12-17.
- Ш.19 Багрій О. Доктрина верховенства Конституції України у конституційному правосудді. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 6. С. 117-125.
- Ш.20 Багрій О. Принципи верховенства Конституції України у контексті застосування практики Європейського суду з прав людини. *Юридична Україна*. 2012. № 3 (111) с. 37-42.
- Ш.21 Багрій О. Сутність принципу верховенства Конституції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2013. № 9. С. 83-87.
- Ш.22 Базов В. Актуальні питання забезпечення гласності судового процесу в адміністративному судочинстві України. *Право України*. 2014. № 3. С. 38-46.
- Ш.23 Баймуратов М. Нормативно-правовий договір як источник конституционного права Украины. *Юридический вестник*. 1998. № 1. С. 8891.
- Ш.24 Баймуратов М. Проблема становлення єдиної системи міжнародних виборчих стандартів. *Право України*. 2013. № 5. С. 63-76.
- Ш.25 Бакірова І. О. Офіційне тлумачення Конституції та законів України як одна із форм забезпечення судового захисту прав людини і громадянина Конституційним Судом України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 4-5. с. 52-63.
- Ш.26 Баклан О. В. Про контрольні функції громадськості у сфері підприємництва. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 8. С. 9299.
- Ш.27 Бакуменко В.Д., Кравченко С.О. Адміністративна реформа. *Енциклопедія державного управління* : у 8 т. Т. 8: Публічне врядування. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К. : НАДУ, 2011. С. 21–23.
- Ш.28 Бакумов О. С. Проблеми зловживання правами громадян у процесі реалізації форм безпосередньо демократії. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 4. С. 125-132.
- Ш.29 Бакунин М. А. Коррупция. О Макиавелли. Развитие государственности. Предисл. Н. М. Пирумовой. *Вопр. философии*. 1990. № 12. С. 53–66.
- Ш.30 Балаев А. Ш. Законодательное определение коррупции: общая характеристика и критический анализ. *Учен. зап. Казан. ун-та*. 2009. Т. 151, кн. 4. С. 140–146.
- Ш.31 Барабаш Ю. Г. Державно-правові конфлікти в теорії та практиці конституційного права: монографія. Х.: Право, 2008. 220 с.
- Ш.32 Барабаш Ю. Г. Державно-правові конфлікти на сучасному етапі державотворення: конституційно-правовий аспект: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2009. 35 с.
- Ш.33 Барабаш Ю. Г. Парламентський контроль в Україні: проблеми теорії та практики: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2004. 205 с.
- Ш.34 Барабаш Ю. Конституційна реформа і стабільність конституційного ладу: конфліктологічно-правовий аналіз системного взаємозв'язку. *Право України*. 2012. № 1-2. С. 77-96.
- Ш.35 Барабаш Ю. Конституційний вимір української демократії (історико-теоретичні нотатки). *Право України*. 2014. № 7. С. 137-145.
- Ш.36 Барабаш Ю. Окремі питання модернізації конституційних засад виборчого права України. *Право України*. 2013. № 5. С. 46-53.
- Ш.37 Барабаш Ю. Правова політика у сфері прав людини: шляхи підвищення ефективності. *Право України*. 2009. № 4. С. 55-61.
- Ш.38 Барабаш Ю. Преюдиціальність рішень Конституційного Суду України: проблемні питання теорії та практики. *Право України*. 2010. № 6. с. 45-49.
- Ш.39 Барский В. Правовая природа судебного конституционного контроля в Украине.

Юридический вестник. 1998. № 1. с. 48-51.

Ш.40 Батанов О. Конституційно-правові проблеми територіального устрою України: доктринальні та прикладні аспекти. *Право України*. 2014. № 9. с. 11-21.

Ш.41 Бевзенко В. Публічне правонаступництво: сутність, процедура та особливості. *Право України*. 2014. № 3. С. 75-90.

Ш.42 Бекешкіна І. Е. Конфліктологічний підхід до сучасної ситуації в Україні. К., 1994.

Ш.43 Белец Ж. А. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні: моногр. Київ: Рідна мова, 2016. 742 с.

Ш.44 Берназюк І. М. Реалізація актів стратегічної (програмної) правотворчості парламенту, глави держави та уряду як гарантія прямої демократії: моногр. Ужгород: Гельветика, 2017. 483 с.

Ш.45 Берназюк Я. О. Особливості урядового контролю за нормотворчою діяльністю Президента України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 7. С. 41-48.

Ш.46 Белкін Д. Конституція України – закон прямої дії. *Право України*. 1997. № 1. С. 71-74.

Ш.47 Белов Д. Реформування конституційного ладу: позитиви та негативи. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 1. С. 101-104.

Ш.48 Битяк Ю. Виконавча влада в Україні. *Право України*. 2009. № 12. С. 30-38.

Ш.49 Бичков І. Конституція в системі чинників обмеження державної влади. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 1. с. 242-249.

Ш.50 Бобровник С. Структурна характеристика правового конфлікту. *Право України*. 2015. № 1. С. 93-98.

Ш.51 Бондар М. Територія як конституційна цінність: поєднання публічно-владних та приватно-особистісних засад. *Право України*. 2014. № 9. с. 22-31.

Ш.52 Бондаренко О. В. Способи модернізації конституцій: у площині пошуку оптимального варіанта для України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2016. Вип. 37 (1). С. 51-55.

Ш.53 Бондарчук І. В. Рішення Конституційного Суду України у правовому регулюванні діяльності політичних партій і громадських організацій. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 5. с. 106-113.

Ш.54 Боняк В.О. Конституційне право людини і громадянина на освіту та його забезпечення в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / НАВСУ. К., 2005. 20 с.

Ш.55 Бориславська О. Конституційна реформа як шлях формування в Україні конституційної системи обмеженого правління (на основі досвіду європейської моделі конституціоналізму). *Право України*. 2014. № 7. С. 47-54.

Ш.56 Бориславський Л. Конституційна відповідальність як самостійний вид юридичної відповідальності. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*. 2005. № 9. С. 102-103

Ш.57 Бринцев В. Д. Стандарти правової держави: втілення у національну модель організаційного забезпечення судової влади. Харків: Право, 2010. 464 с.

Ш.58 Букач В.В. Конституційні політичні права та їх забезпечення міліцією: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / НАВСУ. К., 2004. 230 с.

Ш.59 Буличев А. Проблемні питання встановлення взаємозв'язку понять «публічний службовець», «державний службовець» і «військовослужбовець». *Підприємництво, господарство і право*. 2013. № 8. С. 138-142.

Ш.60 Бучковський Є. Виборчий кодекс: вибрані зміни, впроваджені до польського виборчого права. *Право України*. 2013. № 5. С. 77-85.

Ш.61 Вавженчук С. Я. Конституційні основи розвитку виконавчої влади в Україні: моногр. Київ: Атіка, 2011. 216 с.

Ш.62 Веніславський Ф. Інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України в механізмі забезпечення стабільності конституційного ладу. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 2. с. 61-69.

Ш.63 Веніславський Ф. Правове обмеження державної влади – необхідна передумова стабільності конституційного ладу. *Право України*. 2010. № 6. С. 108-116.

- Ш.64 Беззубко Л.В., Стойка А.В., Кольцова Д.В., Скопец О.В., Нівінська Я.О. Взаємодія органів місцевого самоврядування і громадськості : Моногр. Донецьк : Норд-компьютер, 2006. 204 с.
- Ш.65 Витрук Н. В. Общая теория юридической ответственности: моногр. Москва: Норма, 2009. 431 с.
- Ш.66 Волвенко П. В. Діяльність Конституційного Суду України щодо тлумачення Конституції України: теоретичний аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2006. 24 с.
- Ш.67 Волинець В. Охорона прав і свобод людини і громадянина як функція сучасної демократичної держави. *Юридична Україна*. 2013. № 4. С. 9-15.
- Ш.68 Волинець В. Правові аспекти реалізації оборонної функції сучасної держави. *Юридична Україна*. 2013. № 5. с. 4-10.
- Ш.69 Волинець В. Роль правоохоронної функції держави у державотворчому і правотворчому процесах в Україні. *Юридична Україна*. 2012. № 7. С.4-10.
- Ш.70 Волинець В. Функція гарантування національної безпеки в контексті державно-правового розвитку сучасної України. *Юридична Україна*. 2013. № 1. с. 9-16.
- Ш.71 Гергелійник В. Конституційний Суд в системі органів контрольної влади: теоретичні аспекти. *Право України*. 1999. № 5. с. 81-85.
- Ш.72 Гетьман І. Правова герменевтика і адаптація законодавства України в умовах становлення європейського правового простору. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 4. С. 43-51.
- Ш.73 Гетьман І. Розвиток громадянського суспільства в умовах інформаційно-глобалізаційних процесів. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 2 (65). с. 46-54. 1
- Ш.74 Головатий С. Тріада європейських цінностей – верховенства права, демократія, права людини – як основа українського конституційного ладу (частина третя: права людини). *Право України*. 2015. № 1. С. 13-92.
- Ш.75 Головатий С. Україна – «соціальна» держава: що це? *Право України*. 2014. № 7. С. 199-233.
- Ш.76 Головін А. Окремі питання, пов'язані з запровадженням інституту конституційної скарги у вітчизняному законодавстві. *Право України*. 2013. № 1-2. с. 244-268.
- Ш.77 Гончаренко О. Перспективи реформування Європейського суду з прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2013. № 2. с. 170
- Ш.78 Горбунова Л. М. Правові основи розвитку громадянського суспільства в Україні. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 10. С. 6-11.
- Ш.79 Городовенко В. Засади побудови судової системи України. *Юридична Україна*. 2012. № 9. с. 78-87.
- Ш.80 Грабовська О. Застосування положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у цивільному процесі України. *Юридична Україна*. 2014. № 8. С. 64-70.
- Ш.81 Грузд А. Конституційно-правове регулювання в Україні: деякі питання теорії та практики. *Право України*. 1998. № 8. С. 75-80.
- Ш.82 Гулевська С. Ф. Роль органів місцевого самоврядування у забезпеченні соціальних прав громадян: дис. ... канд. наук з держ. упр. Харків, 2012. 215 с.
- Ш.83 Гультай М. П. Конституційна скарга як прояв дії верховенства права. *Право України*. 2012. № 9. С. 316-324.
- Ш.84 Деля Ю. Місце самоврядування як суб'єкт конституційних правовідносин. *Право України*. 1999. № 11. С. 24-26.
- Ш.85 Джузь В. Інституційний інструментарій у соціології конституційного права. *Право України*. 2014. № 6. С. 171-186.
- Ш.86 Джузь В. Соціологія конституційного права. *Право України*. 2010. № 11. С. 66-75.
- Ш.87 Доктринальное сопровождение юридической практики: история и современный опыт кафедры конституционного права: сб. науч.-практ. статей / сост., предисл. и общ. ред. М. Ф. Орзих. Одесса: Юрид. лит-ра, 2007. С. 29-44.
- Ш.88 Дячок Т. О. Звернення громадян – шлях до вирішення гострих суспільно значущих проблем. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 1. С. 148-149.
- Ш.89 Евсеев А. Судебные ошибки в деятельности Конституционного Суда Украины: к

постановке проблемы. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 8. с. 3-6.

Ш.90 Езеров А. А. Конфликтность и конфликт в конституционном праве. *Российское право: образование, практика, наука*. 2007. № 7 (36). С. 48-53.

Ш.91 Євграфова Є. Доступність правосуддя: можливості судової реформи. *Право України*. 2012. № 8. с. 279-287.

Ш.92 Євграфова Є. Щодо ідеальної конституції, її виконання і вітчизняного досвіду проектування. *Право України*. 2014. № 7. С. 121-129.

Ш.93 Євенко Д. В. Конституційно-правове забезпечення оборонної функції України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Маріуполь, 2014. 20 с.

Ш.94 Езеров А. А. Класифікація конституційних конфліктів. *Правове життя сучасної України: тези доповідей 10-ї ювілейної звітної наукової конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу*. Одеса, 2007. С. 116-118.

Ш.95 Езеров А. А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні : монографія. А. А. Езеров. Одеса, 2008.

Ш.96 Езеров А. А. Конфлікти у конституційно-правовій сфері: проблема найменування та визначення. *Право України*. 2011. № 5. С. 187-195.

Ш.97 Езеров А. А. Конфліктність та конфлікт у конституційному праві. Проблеми сучасної конституціоналістики: навч. посіб. за ред. М. П. Орзіха. К. : Юрінком Інтер, 2011. С. 124-159.

Ш.98 Езеров А. Конституційна конфліктність в умовах демократії. *Право України*. 2008. № 8. С. 15-19.

Ш.99 Ємельяненко К. О. Трансформація повноважень органів місцевого самоврядування в процесі їх реформування. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2016. № 71. С. 269-283.

Ш.100 Журавель М. В. Основні риси та принципи судового процесу в Гетьманщині другої половини XVII століття. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 1. С. 33-40.

Ш.101 Журавель М. В. Судове провадження при розгляді кримінальних справ у Гетьманщині в другій половині XVII ст. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 5. С. 33-43.

Ш.102 Журавський В. Питання реформування місцевого самоврядування в Україні. *Право України*. 2005. № 11. С. 24-26.

Ш.103 Журавський В. Щодо реформування адміністративно-територіального устрою України. *Право України*. 2005. № 8. с. 16-18.

Ш.104 Заброда Д.Г., Колпаков В.К. Адміністративно-правові проблеми взаємодії суб'єктів боротьби з корупцією: Монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-тет внутр. справ, 2007. 147 с.

Ш.105 Задорожний Ю. А. Правова доктрина в країнах романо-германської та англо-американської правових сімей: порівняльний аналіз. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 10. С. 17-24.

Ш.106 Задорожня Г. В. Джерела нормативної регламентації правового статусу глави держави. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 8. с. 65-73.

Ш.107 Зозуля О. І. Конституційно-правовий статус Адміністрації Президента України: моногр. Харків: Харків юридичний, 2014. 300 с.

Ш.108 Іщенко О.П. Конституційно-правові основи адміністративно-територіального устрою України: моногр. Київ: Юрінком Інтер, 2014. 223 с.

Ш.109 Кадук Т. Д. Принципи парламентського контролю. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 9. С. 58-66.

Ш.110 Калюжний Р. Наукова праця з проблеми державного устрою. *Право України*. 2000. № 8. с. 133-137.

Ш.111 Кампо В. Деякі проблеми розвитку конституційної юстиції в Україні. *Право України*. 2010. № 6. с. 60-65.

Ш.112 Кампо В. Принципи офіційного тлумачення Конституції та законів України: перспектива конституціоналізації. *Право України*. 2012. № 9. С. 310-315.

Ш.113 Ключковський Ю. Виборчий процес: правова природа і суб'єктний аспект. *Право*

України. 2014. № 7. С. 157-166.

Ш.114 Книш В. В. Теоретико-правовий аналіз законодавства України про конституційно-правову відповідальність. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Серія: Право.* 2017. № 3. С. 61-71.

Ш.115 Коваленко В. Гарантії прав і свобод людини в Україні та шляхи їх удосконалення в контексті модернізації Конституції України. *Бюлетень Міністерства юстиції України.* 2013. № 7. С. 57-65.

Ш.116 Коваленко В. Конституційний Суд України як ключова інституція в механізмі гарантії прав і свобод людини в Україні. *Вісник Конституційного Суду України.* 2014. № 2. с. 66-73.

Ш.117 Ковальчук В. Громадянське суспільство та його правосвідомість як основа формування легітимної влади. *Право України.* 2014. № 4. С. 91-98.

Ш.118 Козюбра М. Здійснення прав людини. *Право України.* 2002. № 4 С. 168-169.

Ш.119 Козюбра М. Система судів в Країні та місце в ній Верховного Суду України: стан та перспективи реформування. *Право України.* 2012. № 11-12. с. 15-28.

Ш.120 Колісник В. Голосування та встановлення результатів виборів: проблеми правового регулювання. *Вісник Національної академії правових наук України.* 2014. № 1 (76). С. 93-102.

Ш.121 Колодій А. Громадянське суспільство: доктрина та вітчизняна практика. *Право України.* 2013. № 9. С. 270-282.

Ш.122 Колодій А. Громадянське суспільство: ознаки, структурні елементи, співвідношення із державою. *Право України.* 2014. № 4. С. 9-16.

Ш.123 Колодій А. Теоретичні проблеми розвитку конституційного права України. *Право України.* 2014. № 7. С. 130-136.

Ш.124 Константний О. Окремі проблеми становлення самостійної судової влади в Україні. *Підприємництво, господарство і право.* 2007. № 10. С. 33-38.

Ш.125 Корейба Ю. Конституція України як визначальне джерело інформаційного права. *Підприємництво, господарство і право.* 2013. № 9. С. 48-52.

Ш.126 Косінов С. Народ як первинний суб'єкт здійснення контролю над публічною владою. *Право України.* 2013. № 10. С. 178-184.

Ш.127 Костюченко О. Інструментальна теорія С. С. Алексєєва. *Юридична Україна.* 2013. № 2. С. 15-20.

Ш.128 Крупчан О. Загальна характеристика змісту компетенції органів виконавчої влади. *Юридична Україна.* 2013. № 8. с. 45-49.

Ш.129 Крупчан О. Методологія досліджень діяльності органів виконавчої влади в науці адміністративного права. *Юридична Україна.* 2013. № 9. С. 22-27.

Ш.130 Крусян А. Громадянське суспільство в Україні як передумова сучасного українського конституціоналізму: поняття і тенденції розвитку. *Право України.* 2014. № 4. с. 17-25

Ш.131 Кудрявцева О. М. Нормативно-правове забезпечення конституційних прав дитини в Україні. *Бюлетень Міністерства юстиції України.* 2013. №8. С. 19-25.

Ш.132 Кузнецова Н. Громадянське суспільство, держава, приватне право: проблеми співвідношення та взаємодії. *Право України.* 2014. № 4. С. 63-70.

Ш.133 Куян І. До питання про родові і видові поняття суверенітету. *Право України.* 2013. № 10. С. 185-193.

Ш.134 Легін Л. М. Законодавчий процес в Україні: теоретико-правове дослідження: моногр. Івано-Франківськ; Дрогобич: Коло, 2015. 132 с.

Ш.135 Лемак О. В. Конституційно-правові основи забезпечення національної безпеки в Угорщині: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Ужгород, 2017. 19 с.

Ш.136 Литвин І. Історико-правові аспекти становлення публічної влади на місцевому рівні в Україні. *Підприємництво, господарство і право.* 2013. № 6. С. 67-71.

Ш.137 Ліфшиць Ю. Правовий статус Конституційного Суду. *Право України.* 1994. № 5-6. С. 6-8.

Ш.138 Луцький Р. П. Соціально-економічне середовище як визначальний фактор формування та розвитку позитивного права. *Бюлетень Міністерства юстиції України.* 2013. №

6. С. 39-44.

Ш.139 Магновський І. Й. Територіальний устрій України: моногр. Івано-Франківськ: Тіповіт, 2011. 474 с.

Ш.140 Майданник О. Конституційно-правова відповідальність: ознаки, підстави, суб'єкти. *Право України*. 2001. № 2. С. 92-95.

Ш.141 Майданник О. Контрольна функція парламенту: сутність, зміст, призначення. *Право України*. 2013. № 5. С. 280-286.

Ш.142 Максакова Р. Дострокове припинення повноважень представницьких органів влади як предмет всеукраїнського референдуму: позиція народу. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 9. С. 6-10.

Ш.143 Максимович Р. О. Конституційно-правовий механізм захисту соціальних та економічних прав і свобод людини і громадянина в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. 18 с.

Ш.144 Манжул І. В. Визначення методів пізнання в науковій літературі. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 11. С. 11-17.

Ш.145 Маркерт Т. Роль Верховного Суду України в механізмі виконання зобов'язань держави у сфері захисту прав людини. *Право України*. 2012. № 11-12. с. 207-211.

Ш.146 Марчук Р. П. Поняття конституції та її види: політико-юридичний аспект. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2015. № 4. С. 11-16.

Ш.147 Мацюк А. До питання засадничих аспектів функціонування сучасної держави. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 2. С.66-72.

Ш.148 Медведчук В. Громадянське суспільство як фундаментальна основа демократичного розвитку України. *Право України*. 2014. № 4. С. 2635.

Ш.149 Москалюк О. В. Особливості застосування принципів права при подоланні змістових колізій. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 2. С. 37-42.

Ш.150 Моткова О. Право на життя у рішеннях Конституційного Суду України та Європейського суду з прав людини. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 1. С.49-59.

Ш.151 Моткова О. Право на життя у рішеннях Конституційного Суду України та Європейського суду з прав людини. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 1. С.49-59.

Ш.152 Наливайко Л.Р., Грицай І.О. Адміністративно-правове регулювання діяльності неурядових правозахисних організацій : монографія. Київ. : Хай-Тек Прес, 2013. 272 с.

Ш.153 Наливайко Л. Р. Актуальність питань всеукраїнського референдуму. *Народне волевиявлення в Україні: історія і сучасність* : тези доп. наук.-практ. конф. Запоріжжя. 2000. С. 109-112.

Ш.154 Наливайко Л. Р. Види конституційно-правової відповідальності за її суб'єктами та підставами. *Законодавство України: проблеми та перспективи розвитку*. 2002. С. 47-51.

Ш.155 Наливайко Л. Р. Види конституційно-правової відповідальності за мірами відповідальності за конституційні правопорушення. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 1999. № 4. С. 156-159.

Ш.156 Наливайко Л.Р. Державний лад України: теоретико-правова модель. монографія. Харків : Право, 2009. 600 с.

Ш.157 Наливайко Л.Р. Європейський досвід забезпечення транспарентності державної влади. *Держава і право. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Спецвипуск*. Київ., 2014. С. 51-58.

Ш.158 Наливайко Л.Р. Інформаційна безпека та інформаційна політика в Україні: конституційно-правовий аспект. *Вісник Запорізького державного університету*. 2003. № 1. с. 60-65.

Ш.159 Наливайко Л. Р. Конституційно-правова відповідальність: питання теорії та практики: дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ., 2000. 180 с.

Ш.160 Наливайко Л. Р. Конституційно-правові засади державного управління в контексті європейського законодавства. *Ефективність державного управління в контексті глобалізації та євроінтеграції* : матеріали наук.-практ. конф. за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. – К. : Вид-во НАДУ, 2003.С. 27-28.

Ш.161 Наливайко Л.Р. Місце конституційно-правової відповідальності в системі

юридичної відповідальності. *Держава і право : зб. наук. праць*. 2001. Вип. 11. С. 182-186.

Ш.162 Наливайко Л.Р. Право на доступ до публічної інформації в контексті контролю громадян за діяльністю держави. *Право і суспільство*. 2014. № 5. С. 28-33.

Ш.163 Наливайко Л. Р. Роль фракцій у реалізації представницької функції Верховної Ради України в контексті конституційної реформи. *Влада. Людина. Закон*. 2003. № 10. С. 99-102.

Ш.164 Наливайко Л. Р. Функції Верховної Ради України: критерії класифікації та види. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2003. № 11. С. 5-14.

Ш.165 Наливайко Л. Співвідношення категорій «конституційний лад» та «державний лад» в умовах конституційної модернізації. *Право України*. 2014. № 9. С. 32-44.

Ш.166 Наливайко О.І. Теоретико-правові проблеми захисту прав людини: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук / 12.00.01. К.: Київськ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2002. 20 с.

Ш.167 Нелін О. До питання верховенства права і закону в Україні. *Юридична Україна*. 2012. № 3. С. 22-25.

Ш.168 Нікольська О. Конкретизація норм Конституції України як необхідна передумова їх застосування. *Юридична Україна*. 2012. № 11. С. 29-35.

Ш.169 Німченко В. Референдум як форма народовладдя потребує конституційного врегулювання. *Право України*. 2013. № 6. С. 235-241.

Ш.170 Новик В. П. Адміністративно-територіальний устрій: організаційно-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2008. 232 с.

Ш.171 Околіт Т. Класифікація прав людини та її критерії. *Юрид. вісн. України*. 28 груд. 2002 р. 3 січ. 2003 р. С. 10.

Ш.172 Олійник А. Поняття та структура механізму забезпечення конституційної свободи особи на міжнародному та регіональному рівнях. *Право України*. 2004. № 12. С. 37-41.

Ш.173 Олійник О. Інформаційний простір як основа соціально-економічного, політичного і культурного забезпечення інформаційної безпеки України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 4. с. 98

Ш.174 Оніщенко Н.М. Інститут юридичної відповідальності у демократичних правових системах: моногр. Київ: Юридична думка, 2009. 216 с.

Ш.175 Орзих М. Государственное устройство Украины в условиях государственно-правовой реформы. *Юридический вестник*. 1999. № 2. с. 9295.

Ш.176 Орзих М. Інноваційна реконструкція адміністративно-територіального устрою України. *Право України*. 2005. № 7. с. 11-15.

Ш.177 Остапенко В. В. Конституційна скарга у механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина. *Форум права*. 2016. № 4. С. 240-251.

Ш.178 Паска О. В. Інститут президентства як чинник державного управління суспільними змінами (досвід посткомуністичних країн): автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Львів, 2017. 20 с.

Ш.179 Погорілко В. Функції українського парламенту. Від номінального до реального. *Віче*. 2002. № 2. С. 17-21.

Ш.180 Пустовіт Ж.М. Основні соціальні права та свободи людини і громадянина в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук / 12.00.02. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. 20 с.

Ш.181 Пушкіна О.В. Система прав і свобод людини та громадянина в Україні: теоретичні і практичні аспекти забезпечення. К.: Логос, 2006. 416 с.

Ш.182 Рабінович П. Ефективність впливу Конвенції про захист прав та основних свобод людини на держав-членів Ради Європи. *Право України*. 2000. № 11. С. 34-36.

Ш.183 Рабінович П. Європейська конвенція з прав людини: філософсько-антропологічні та гносеологічні засади її застосування Страсбурзьким судом. *Право України*. 2010. № 10. С. 135.

Ш.184 Рабінович П. Європейська конвенція з прав людини: філософсько-антропологічні та гносеологічні засади її застосування Страсбурзьким судом. *Право України*. 2010. № 10. С. 135.

Ш.185 Рабінович П. Конституційно-правовий статус людини і громадянина: можливості оптимізації. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 1 (76). С. 19-31.

Ш.186 Рабінович П. М. Інтерпретація верховенства права Конституційним Судом України (доктринальний коментар). *Право України*. 2006. № 11. С. 2731.

- Ш.187 Рабінович П.М., Хавронюк М.І. Права людини і громадянина: Навч. посібник. К.: Атіка, 2004. 464 с.
- Ш.188 Рогожин А. Правовий статус глави держави. *Право України*. 2000. № 7. С. 134-135.
- Ш.189 Роуз-Аккерман С. Коррупція и государство: причины, следствия, реформы. Пер. с англ. О. А. Алякринского. М. : Логос, 2003. 343 с.
- Ш.190 Савчин М. Президент України у конституційній системі: забезпечення континуїтету та належного функціонування публічної влади главою держави. *Вісник Академії правових наук України*. 2005. № 3. С. 65-73.
- Ш.191 Самотуга А.В. Особисті права і свободи людини у США та їх захист поліцією: Дис. ... канд. юрид. наук. Д., 2007. 230 с.
- Ш.192 Селіванов О. А. Конституційний судовий контроль за актами органів державної влади України (науково-практичний аналіз): моногр. Київ: Парламентське вид-во, 2018. 182 с.
- Ш.193 Сидоренко Н. О. Органи місцевого самоврядування України як суб'єкти міжнародного співробітництва в умовах європейської інтеграції: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Дніпро, 2014. 20 с.
- Ш.194 Словська І. Є. Конституційно-правовий статус парламенту – Верховної Ради України: моногр. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 336 с.
- Ш.195 Собченко Л. Проблеми функціонування органів самоорганізації населення та їх взаємодії з органами місцевого самоврядування: моногр. Київ: К.І.С., 2014. 173 с.
- Ш.196 Совгіря О. В. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України: сучасний стан та тенденції розвитку : монографія. О. В. Совгіря. К. : Юрінком Інтер, 2012. 464 с.
- Ш.197 Совгіря О. В. Позапарламентська відповідальність Кабінету Міністрів України: сучасний стан та перспективи правового регулювання. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 2. С. 38-44.
- Ш.198 Тодыка Ю.Н., Тодыка О.Ю. Конституционно-правовой статус человека и гражданина в Украине. К.: Концерн „Видавничий Дім „Ін Юре, 2004. 368 с.
- Ш.199 Федоренко В. В. Основні конституційні засади судочинства в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2015. 20 с.
- Ш.200 Француз-Яковець Т. А. Особливості взаємодії двопалатного парламенту з органами виконавчої влади в практиці сучасних демократичних держав. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 7. С. 27-33.
- Ш.201 Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. 2-е вид., перероб. і доп. К.: Юрінком Інтер, 2006. 510 с.
- Ш.202 Члевик О. Особливості свободи як принципу конституційного ладу. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 2. С. 55-65.
- Ш.203 Чорна О. О. Комунікативний імідж Президента: моногр. Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2017. 296 с.
- Ш.204 Шатіло В. А. Інститут президентства в системі державної влади України: моногр. Київ. Укр. центр політ. менедж., 2004. 159 с.

Інформаційні ресурси

1. Освітній сайт Київського національного університету будівництва і архітектури. Сторінка кафедри політичних наук і права. Дисципліна «Конституційне право України». URL: <http://org2.knuba.edu.ua/course/view.php?id=1281>.
2. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.kiev.ua/>
3. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>
4. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <http://www.mlsp.gov.ua>
5. Офіційний сайт Міжнародної організації праці. URL: [http://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm](http://www.ilo.org/global/lang-en/index.htm)
6. Офіційний сайт Європейського Союзу. URL: <http://europa.eu/>
7. Комп'ютерна правова система ЛІГА: ЗАКОН. URL: <https://ips.ligazakon.net/>.